

MASUMİYET KARİNESİNİN İDARE HUKUKUNDAKİ YERİNİN DİSİPLİN SORUŞTURMASI ÖZELİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF THE PLACE OF THE PRESUMPTION OF INNOCENCE IN ADMINISTRATIVE LAW SPECIALLY OF A DISCIPLINARY INVESTIGATION

Ahmet Mirza DURAN*

ÖZ

Adil yargılanma hakkının unsuru olan masumiyet karinesi hem Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) hem de Anayasamız tarafından güvence altına alınmıştır. Karine, ithama maruz kalan kişiyi korumanın yanı sıra ayrıca adalet sisteminin devamlılığı bakımından işlevsellik sağlamaktadır. Masumiyet karinesi, her ne kadar aslen ceza hukuku dalında daha çok uygulama alanı bulan bir ilke olsa da suç isnadının yöneltilebildiği idare hukukunda (idari yaptırım, idari ceza, idari soruşturma vs.) uygulanabilirliği değerlendirilmesi gereken bir konudur. Dolayısıyla kişiye suç isnadının yönlendirildiği hukuk disiplinlerinde, masumiyet karinesinin sağladığı haklar kişiye tanınmalıdır. Hem ceza hukukunun hem de idare hukukunun alanına giren birbiriyle bağlantılı olduğu durumlarla karşılaşabilmekteyiz. Bu sebeple iki hukuk disiplininin masumiyet karinesini uygulama şekli tartışılması gerekmektedir.

* Avukat, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Doktora Öğrencisi
ahmetmirzaduran@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3285-2393

dir. İdare hukukunun alt dallarından biri olan disiplin hukuku, idare hukukunda kişinin en fazla suç isnadı altında kaldığı alanların başında gelmektedir. Bu bakımdan öncelikle masumiyet karinesinin tanımı, sağladığı haklar ve kapsamı hakkında açıklamalarda bulunulacaktır. Sonrasında ise disiplin, disiplin soruşturması ve disiplin cezası kavramlarının tanımlamaları yapıldıktan sonra disiplin soruşturması sürecinde masumiyet karinesinin yerine değinilmesi gerekmektedir. Sonrasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Anayasa Mahkemesi (AYM) kararları ışığında idare hukukunda ve disiplin soruşturması özelinde masumiyet karinesinin uygulanabilirliği incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Masumiyet Karinesi, İdari Yaptırım, Disiplin Cezası, Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Beraat

ABSTRACT

The presumption of innocence, which is an element of the right to a fair trial, is guaranteed by both the European Convention on Human Rights (ECHR) and our Constitution. In addition to protecting the accused person, the presumption also provides functionality in terms of the continuity of the justice system. Although the presumption of innocence is a principle that finds more application in the field of criminal law, its applicability in administrative law (administrative sanction, administrative punishment, administrative investigation, etc.), where the accusation of crime can be directed, is an issue that should be evaluated. Therefore, in legal disciplines where a person is accused of a crime, the rights provided by the presumption of innocence should be recognized. We may encounter situations where both criminal law and administrative law are interrelated. For this reason, it is necessary to discuss how the two legal disciplines apply the presumption of innocence. Disciplinary law, which is one of the sub-branches of administrative law, is one of the areas in administrative law where the person is most frequently accused of a crime. In this respect, firstly, the definition, rights and scope of the presumption of innocence will be explained. Then, after defining the concepts of discipline, disciplinary investigation and disciplinary punishment, the place of the presumption of innocence in the disciplinary investigation process should be mentioned. Afterwards, the applicability of the presumption of innocence in administrative law and disciplinary investigations will be examined in the light of European Court of Human Rights (ECtHR) and Constitutional Court (AYM) decisions.

Keywords: Presumption of Innocence, Administrative Sanction, Disciplinary Punishment, Delay of Declaration of Judgment, Acquittal

GİRİŞ

İnsan hakları kavramının kapsamı, tarihi süreç içerisinde birçok gelişim ve değişim yaşamıştır. Bu haklardan birisi olan masumiyet karinesi, yargı sürecinin adil bir şekilde sonuca ulaşmasını temin eden, kişinin kesin bir mahkeme hükmü olana dek masum sayılması gerektiğini belirten bir ilkedir. Masumiyet karinesi AİHS'nin "Adil Yargılanma Hakkı" başlığı altında 6/2. maddesinde düzenlenmektedir. Hem ulusal hem de uluslararası mevzuatta yer alarak bireye güvence sağlamaktadır. Masumiyet karinesi özü itibari ile en fazla ceza hukukunda yer bulmaktadır. Fakat masumiyet karinesinin salt bir ceza hukuku ilkesi mi olduğu yoksa diğer hukuk disiplinlerinde de uygulama alanı bulup bulamayacağı, uygulama alanı bulsa bile kapsamının ne olacağı tartışmalı bir konudur.

Çalışmanın ana hedefi, masumiyet karinesinin idare hukukunda uygulanma alanı bulup bulmadığının, buluyorsa kapsamının ne olduğunu mahkeme kararları ışığında açıklanmasıdır. Aynı maddi vakaya dayanan ceza yargılaması ile idari yargı arasında birbirinden farklı kararlar çıkabilmektedir. Bu durumun masumiyet karinesine etkisi değerlendirilmesi gereken bir konudur. Yine ceza davası ile bağlantılı olan olay nedeniyle ceza yargılaması neticesinde, kişi hakkında verilen beraat veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) kararlarının başta disiplin cezaları olmak üzere idari yaptırımlara etkisi masumiyet karinesi üzerinden inceleme konusu yapılacaktır.

I. MASUMİYET KARİNESİ

Masumiyet karinesi; hukuk devleti ilkesinin gerekliliği doğrultusunda, günümüzde kişinin en temel haklarından biri hâline gelerek hukukun kabul gören, vazgeçilmez ana ilkelerinden biri hâline gelmiştir. Gerek medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyumsuzluklarda gerekse de ceza yargılamalarında; yapılacak usulü işlemlerin bağlı olacağı temel kaide ve ilkelerin belirlenmesine, yargılama sürecinin

adilliğinin teminat altına alınmasına, adil yargılanma hakkı denilmektedir. Adil yargılanma hakkı, kesin hükme varılıncaya dek yargılama sürecinde olması gereken şartların varlığını sağlar (Duman, 2020: 279). Adil yargılanma hakkının alt başlığı olan, ceza yargılamasının temel taşlarından biri hâline gelen ve olmazsa olmazlarından masumiyet karinesi en basit tanımıyla, kişinin suçluluğu kesin hükümle ispatlanana kadar masum kabul edilmesidir (Sancakdar vd., 2019: 220). Diğer bir deyişle suç isnadı yöneltilmiş birinin, adil bir yargılama sonucu elde edilen bulgulara göre suçluluğu kesinleşmiş kararlar hüküm altına alınana kadar suçlu sayılmaması gerektiğidir. Ceza hukukunda kişinin suçluluğu tüm şüphelerden uzak bir şekilde ispatlanmalıdır. Kişiye verilen cezanın uygulanabilmesi için kararın kesinleşmiş olması gerekmektedir. Ayrıca tüm bu yargılama sürecinin adil şartlar altında gerçekleşmiş olması gerekir. Karine sayesinde ön yargıdan uzak, etki altında kalmadan, tarafsız ve objektif bir şekilde gerçekleşecek adil yargılama sonunda somut gerçekliğe ulaşılabilecektir. Karine, kolaycı bir eğilimin neticesi olan doğrudan suçlama yerine geçiği araştırmaya yöneltilir. Ayrıca karine, kişiye yargılama sırasında mahkemenin tarafsızlığı yönünde verilen garantidir. Kişinin kusurlu olduğu ispat edilmeden suçlanmayacağına dair verilmiş bir haktır (Üzülmez, 2005: 44). Suçsuz bir kişiye karşı müeyyide uygulanamayacağından, kişi hakkındaki karar kesinleştiğinde suçlu hâline geldiği açıktır. Masumiyet karinesinin amacı, masum bir kişiyi haksız yere verilecek mahkûmiyet kararından korumaktır (Stumer, 2010: 29). Kişiyi yargısız infazlardan korumaktadır (Anayurt, 2007: 177).

Ceza yargılamasının amacı, suç işleyenleri cezalandırarak toplumun menfaatini ve kamu düzenini sağlamak olduğu gibi kişilerin suçsuz yere cezalandırılmasının da önüne geçmektir. Masumiyet karinesi, kişinin haklarının ve menfaatlerinin korunmasına yönelik garantisidir (Toroslu ve Feyzioğlu, 2013: 6-7). Kişinin haksız yere cezalandırılması da adalete ve hukuka olan güveni zedeleyecektir.

Masumiyet karinesi sıfatı ister şüpheli ister sanık olsun suç isnadı altındaki kişiye karşı kolluğun, adli mercilerin, toplumun, idarenin, kamuoyunun ön yargılı yaklaşmasının ve suçlu ithamında bulunmasının önüne geçmektedir (Ulutürk, 2018: 66). AİHM, masumiyet karinesinin sadece yargı organı mensupları tarafından değil, diğer kamu otoriteleri ve görevlileri tarafından da ihlal edilebileceğine kararlarında yer vermektedir (Alyanak, 2023: 221-222).

“Masumiyet karinesi sadece bir hâkim veya mahkeme tarafından değil aynı zamanda diğer kamu makamları/görevlileri tarafından da ihlal edilebilir (Allenet de Ribemont v. Fransa, § 36; Daktaras v. Litvanya, § 42; Petyo Petkov v. Bulgaristan, § 91). Bu, sözgelimi kamu görevlilerine (Allenet de Ribemont v. Fransa, §§ 37 ve 41), Devlet Başkanına (Peša v. Hırvatistan, § 149); Başbakanı veya İçişleri Bakanına (Gutsanovi v. Bulgaristan, §§ 194-198); Adalet Bakanına (Konstas v. Yunanistan, §§ 43 ve 45); Meclis Başkanına (Butkevičius v. Litvanya, § 53); savcıya (Daktaras v. Litvanya, § 42) ve dedektif gibi diğer savcılık görevlilerine (Khuzhin ve diğerleri v. Rusya, § 96) uygulanır.” (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi [AİHM], 2021).

Özellikle basın ve yayın organları, kamuoyu ve toplum toptan yargılayıcı davranışlarla kişileri hemen suçlamaya eğilimli olmaktadır. Basına çıkan haberlerde henüz soruşturmanın başındaki olay için “fail yakalandı”, “suçlu x kişi çıktı.” gibi kesin hüküm içeren ifadelerle denk gelmektedir. Genelde de elde edilen ilk bilgiler; müşteki, mağdur, tanık beyanlarına dayalı olup olayın sıcaklığı ve paniği ile verilen ifadelerle dayanabilmektedir. Yargılamanın sonuna gelindiğinde olayın başlangıçtaki gibi olmadığı, sonucun beklenilenin aksine değişim gösterebildiği birçok durumla karşı karşıya kalmaktayız. Masumiyet karinesi burada devreye girerek suç isnadı altında olan kişileri, iç ve dış etkilerden korumaktadır (Tercan, 2023: 115). İç etkilerden korumadan kasıt, adli süreci yöneten kişilerde oluşabilecek ön yargılardan

korumaktır. Dış etkilerden koruma ise kamuoyunun, basın, medyanın ön yargısından korumaktır. Bu ön yargılar adil yargılama hakkını zedelemektedir¹.

Basın-yayın yoluyla masumiyet karinesinin ihlal edildiğine yönelik Danıştayın² verdiği bir kararda, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından davacı radyo kuruluşuna 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 8. maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde yer alan "Suçlu olduğu yargı kararı ile kesinleşmedikçe hiç kimse suçlu ilân edilemez veya suçluymuş gibi gösterilemez; yargıya intikal eden konularda yargılama süresince, haber niteliği dışında yargılama sürecini ve tarafsızlığını etkiler nitelikte olamaz." ilkesinin ihlâl edildiğinden bahisle aynı Kanun'un 32. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca "uyarı" cezası verilmiş ve bunun üzerine idare mahkemesine iptal davası açılmıştır. İdare mahkemesi yayında geçen ifadelerin herhangi bir kişiyi suçlu gösterir nitelikte olmadığına, suçlanmama ve kişilik hakkı ile basın ve ifade özgürlükleri arasındaki denge dikkati nazara alındığında programda söylenen sözlerin basın ve ifade özgürlüğü olarak değerlendirilmesi gerektiğinden işlemin iptaline karar verilmiştir.

Davalı tarafından yapılan temyiz başvurusu üzerine Danıştay dava ile ilgili:

"Düşünce özgürlüğünün Anayasa ve AİHS ile teminat altına alındığı ve bu özgürlüğün haber veya fikir alma ve verme özgürlüğünü de içerdiği açık olmakla birlikte, bu özgürlüğün sınırsız olmadığı, kamu tüzel kişilerinin başında bulunan Devlet de dâhil olmak üzere hiç kimsenin, hakkında kesinleşmiş yargı kararı bulunmadıkça suçlu olarak ilân edilemeyeceği, radyo ve televizyon yayınlarında suçluymuş gibi gösterilemeyeceği; bu kapsamda, adli olaylara ilişkin haberlerin veriliş şekilleri ile habere yönelik eleştirilerde objektif sınırların aşılması gerektiği ve

¹ Danıştay 13. Dairesi, 18.01.2018 Tarih ve E. 2015/1604, K. 2018/238 Sayılı Karar.

² Danıştay 13. Dairesi, 20.03.2018 Tarih ve E. 2015/1730, K. 2018/1065 Sayılı Karar.

masumiyet karinesini ihlâl edecek uygulamalardan kaçınılması gerektiği kuşkusuzdur.” şeklinde değerlendirmede bulunmuştur.

Kararda, devletin tüzel kişiliğe sahip olduğunu ve söylenen sözlerin devlet tüzel kişiliğine yöneldiğini, yönelen sözlerin yargı kararı olmaksızın suçlayıcı hüküm içerdiği belirtilmiştir. Bu nedenle Danıştay, RTÜK tarafından tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmadığından bahisle idare mahkemesinin vermiş olduğu iptal kararını bozmuştur.

Devlet suçun mağduru olabilir mi? Yazarlar arasında bu konuda farklı düşünceler mevcuttur. Devletin suçun mağduru olamayacağını savunan Özgenç (2023: 227-228), bütün suçlarda sadece gerçek kişilerin suçun mağduru olabileceğini, tüzel kişilerin ancak suçun işlenmesi sebebiyle zarar gören konumunda olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca sadece bireylerin hak süjesi olduğunu söyleyerek, devleti bir hak süjesi olarak görmemektedir. Koca ve Üzülmüş (2023: 117) de aynı fikirde olup suçun mağdurunun ancak insan olabileceğini; devlet, tüzel kişi, aile, kişi ve devlet toplulukları, kurumlar suçtan zarar gören olabilecektir.

Katoğlu (2012: 672-677), suçun niteliği gereği tüzel kişilerin de suçun mağduru olabileceğini söylemektedir. Ve mağdur kavramının hak süjesi olma durumuna indirgenmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Kaldı ki sadece hak süjesi olanların suçun mağduru olabileceği kabul edilse bile devletin de bir hak süjesi olduğu görüşündedir. Devlet, menfaatlerin veya çeşitli varlıkların hem sahibi hem de yüklenicisi olabilmektedir. Yazar, her suçla bağlantılı olarak devletin sırf yüklenildiği menfaat ve varlıklar sebebiyle tüm suçlar açısından pasif süje olarak suçun mağduru olduğunu söylemenin uygun olmadığını belirtmektedir. Fakat devletin güvenliği, idarenin güvenilirliği ve işleyişine karşı suçlar, adliyeye karşı suçlar gibi yalnız devletin gerçek manasıyla mağduru olabileceği suçların var olduğu, devletin bu suçların mağduru olabileceğini belirtmektedir.

Basın ve yayın organlarının; kamuoyunun oluşmasında ve oluşan kamuoyunun yöneticilere bildirilmesinde, halkın bilgilendirilmesi ve aydınlatılmasında, yürütmenin denetlenmesinde etkisi büyüktür. Bu bakımdan demokratik ve hukuk toplumunda basın özgürlüğü vazgeçilmez bir unsurdur. Modern toplumlarda en etkin denetim ve eleştiri mekanizmalarından biri olan özgür basın dördüncü erk olarak dahi zikredilmektedir. Basının gerçeği objektif bir şekilde insanlara ulaştırması, var olan sıkıntı ve aksaklıklar karşısında farkındalık oluşturarak insanları düşünmeye yönlendirmesi hem bir hak hem de görevdir (Acabey, 2013: 3-8). Basın özgürlüğü de sınırsız bir hak olmayıp 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 3. maddesine göre basın özgürlüğü, "demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlâkının, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, Devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması" amacıyla sınırlanabileceği hususu düzenlenmiştir. Aynı Kanun'un 19. maddesiyle de basının yargıyı etkilemesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Paylaşılan haberin gerçekliği yansıtması gerekir. Fakat bu gerçeklik, maddi gerçeklik olmayıp olayın belirişindeki gerçekliktir. Bilindiği üzere maddi gerçekliğe ulaşmak mahkemelerin görevidir. Aksi durumda haberciye, maddi gerçeğe ulaşma yükümlülüğü yüklenmesi hem habercinin haber verme hakkını kısıtlayacağı gibi hem de yükümlülüğünün üstüne çıkmış olunacaktır (Yüzer, 2013: 1660-1664). Dolayısıyla basına düşen görev, haberin verildiği sıradaki var olan hâl ve şartlara uygun gerçekliğe göre ifadeler kullanılmalıdır. Yargı birimlerinin yerine geçerek hüküm verici ifadelerden uzak durmalıdır. Kişinin suç ithamına maruz kalması toplumu ne derece ilgilendiriyorsa suçsuzluğu da o kadar ilgilendirmektedir. Bu bakımdan sabit bir hüküm olmaksızın suçlayıcı ifadeler kullanmak net bir şekilde masumiyet karinesinin ihlalidir.

A. Masumiyet Karinesi İlkesi ile Bağlantılı İlkeler

Masumiyet karinesinin uygulanması neticesinde veya masumiyet karinesinin varlığının doğal sonucu olarak karinenin, birtakım hak ve yükümlülükler ile doğrudan ilişkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle ‐lekelenmeme hakkı‐ ve ‐şüpheden sanık yararlanır ilkesi‐ kavramlarını açıklamak gerekmektedir.

1. Lekelenmeme Hakkı

Kişi, yargılama sonucunda suçlu bulunabileceği gibi suçsuz da bulunabilir. İsnat altındaki kişilerin suçlu sayılması, suçlu muamelesine maruz kalmaları, kişinin yargılama sonucunda suçlu olmadığına ortaya çıkması hâlinde, onarılması güç zararlara sebebiyet verebilmektedir. Ortaya çıkan bu zararlar, insan onuruna saygı düşüncesine ters düşmektedir. Kişinin onur ve haysiyeti zedelenmiş, maddi ve manevi bütünlüğü lekelenmiş olacaktır. Bu durum masumiyet karinesinin ileri safhası olan ‐Lekelenmeme Hakkı‐nı doğurmaktadır. Lekelenmeme hakkı insana saygı düşüncesinden çıkmaktadır.

Bir kişiye doğrudan suçlu demek ile suç şüphelisi gözüyle bakmak aynı şey değildir (İtişgen, 2004: 63). Suç isnadı altındaki kişi, masumiyet karinesi sayesinde suçlu gösterilen sözlere karşı koruma altında olacaktır. Kişi lekelenmeden hayatına devam edecektir (Şık, 2012: 105). Bu durum, masumiyet karinesi ile lekelenmeme hakkının çok sıkı ilişki içerisinde olduğunu bizlere göstermektedir (Akıncı, 2020: 183). Lekelenmeme hakkı kişinin toplum nezdindeki itibarını, değerini, saygınlığını, onurunu korur ve zedelenmesini engeller (Cental ve Zafer, 2010: 163). Masumiyet karinesine riayet edilmemesi hâlinde kişi, toplum tarafından çok sert tavır ve davranışlara maruz kalmaktadır. Yine maddi ve manevi linçe, tecride uğramakta; kişinin itibarı yıpranmaktadır. Neticede telafisi güç zararlar doğabilmektedir. Kişinin ilerleyen safhada suçsuzluğu ispat edilse dahi masumiyet karinesiyle beraber lekelenmeme hakkı da ihlal edilmiş olacaktır (Gülsün, 2015: 20). Masumiyet karinesi ile lekelenmeme hakkı her ne

kadar iç içe geçmişse de masumiyet karinesi daha çok isnat altındaki kişinin suçu ispat edilene dek suçsuz varsayılarak yargılama sürecinin adil bir şekilde yürütülmesini sağlar. Lekelenmeme hakkı ise kişi hakkında adli işlemler başladığından itibaren soruşturma ve kovuşturma aşamasında toplum nezdindeki değerinin zarar görmemesini sağlayan bir haktır. İtham sırasında telafisi güç zararlara fırsat vermemektir (Akıncı, 2020: 188).

2. Şüpheden Sanık Yararlanı İlkesi

Masumiyet karinesinin sonuçlarından birisi de Latince *“in dubio pro reo”* olan şüpheden sanık yararlanır ilkesidir³. Bu ilkeye göre isnat edilen suçun sanık tarafından işlendiğine yönelik şüphelerin varlığı hâlinde -şüphelerin yenilemediği hâlde- var olan şüphenin sanık lehine değerlendirilmesi gerekir. Ceza muhakemesinin amaçlarından birisi de olaydaki somut maddi gerçekliğe ulaşmaktır. Verilecek mahkûmiyet kararı herhangi bir ihtimale ve varsayıma dayalı değil, tüm şüphelerden arındırılmış kesin ve açık ispata dayanmak zorundadır. Tüm şüpheler yenilmeden, gerçekleşmiş olma ihtimali yüksek dahi olsa bu ihtimale binaen verilecek bir mahkûmiyet kararının, insan haklarına saygılı, demokratik değerlerle yönetilen bir hukuk devletinde yeri yoktur⁴. İhtimalden yola çıkarak kişi hakkında ceza verilemez. Bu durum kişi aleyhine değerlendirilemez (Üzülmez, 2005: 61). Bu ilkenin altında bir masumun cezalandırılmasındansa bir suçlunun cezasız kalması düşüncesi yatmaktadır (Yenisey ve Nuhoglu, 2019: 500).

³ “Masumiyet karinesi, diğerlerinin yanı sıra, şunları gerektirir: (1) bir mahkemenin üyeleri, görevlerini yerine getirirken, şüphelinin/sanığın isnat edilen suçu işlediği önyargısı ile yargılamaya başlamamalıdır; (2) ispat külfeti, iddia makamının üzerindedir; (3) herhangi bir şüpheden, sanık yararlanmalıdır (Barberà, Messegué ve Jabardo v. İspanya, § 77).”

⁴ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 17.03.2015 Tarih ve E. 2015/66, K. 2015/52 Sayılı Karar.

Ceza yargılamasında ispat yükü iddia makamındadır. Sanığın suçlu olduğuna karar verilebilmesi için iddia makamı, suçu tüm unsurları ile birlikte ispatlamak zorundadır. Sanıktan suçsuz olduğunu ispat etmesi beklenemez⁵. Sanığın suçsuz olduğunu hâkime ispat etme zorunluluğu bulunmamaktadır. Ceza verilebilmesi için sanığın suçlu olduğunun ispat edilmesi gerekmektedir (Şık, 2012: 117). Kişinin suçlu kabul edilmesi için suçsuz olduğuna dair tüm şüphelerin bertaraf edilmesi gerekir (Feyzioğlu, 1999: 139). Bu ilkenin bir sonucu olarak elde edilen deliller sanığın mahkumiyetine yeterli değilse sanığın beraatına karar verilmelidir. Yine suçun nitelikli hâlinin gerçekleştiği yönünde şüphe söz konusu ise sanığın lehine düşünmek gerekli olup suçun nitelikli hâlinde ceza verilmemelidir (Yurtcan, 2005: 53-54). Örneğin göçmen kaçakçılığı suçunun onur kırıcı bir muameleye maruz bırakarak işlenmesi nitelikli hâl olarak düzenlenmiştir. Sanığın, suçu onur kırıcı muameleye maruz bırakarak işlediği yönünde şüphe mevcutsa sanık hakkında suçun nitelikli hâlinde ceza verilemeyecektir.

II. MASUMİYET KARİNESİNİN İDARE HUKUKUNDA UYGULANABİLİRLİĞİ TARTIŞMASI

A. İdare Hukukunda Masumiyet Karinesinin Varlığı

Masumiyet karinesinin kullanımı için bir suç isnadının varlığı gerekmektedir. Suç iddiasından bahsedildiğinde öncelikle akla ceza hukuku gelmektedir. Dolayısıyla masumiyet karinesi kendisini ceza hukuku alanında daha çok göstermektedir. Fakat hukuk sistemimizde cezalandırma ve suç ithamı sadece ceza kanunlarında düzenlenme-

⁵ “Bununla birlikte, bir kişinin masumiyet karinesi ve iddia makamından kendisi aleyhine olan iddiaları ispatlama yükümlülüğünü üstlenmesini isteme hakkı, ceza yargılaması usulüne uygulanan AİHS Madde 6 § 1 çerçevesindeki genel adil yargılanma nosyonunun bir parçasını oluşturur (ibid. § 39; Grayson and Barnham v. Birleşik Krallık, § 37 ve 39).”

miştir. Hukukumuzda cezalandırma alanlarını temel olarak; ceza kanunları kapsamına giren klasik cezalandırma, kabahatlere yönelik cezalandırma alanı ve idari cezalandırma alanı olmak üzere üçe ayırabiliriz. Görüleceği üzere suç isnadı idare hukukunda kendine yer bulmakta, sonucunda idari yaptırıma maruz kalılabilmektedir (İnceoğlu vd., 2022: 24-25). Sonuç olarak idare hukuku açısından da masumiyet karinesinin uygulanma alanının varlığından söz edebiliriz (Çayan, 2021: 197).

AYM, Galip Şahin başvurusunu incelediği kararında belirttiği üzere masumiyet karinesinin iki yönlü koruma sağladığından bahsetmektedir. Karinenin sağladığı güvencenin ilk boyutu kişinin suç isnadı altında olduğu, ceza yargılamasının tamamlanmasına kadar geçen süreyle ilişkindir.

“Karine, suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını yasaklar. Güvencenin bu yönünün kapsamı sadece ceza yargılamasını yürüten mahkemeye sınırlı değildir. Güvence aynı zamanda diğer tüm idari ve adli makamların da işlem ve kararlarında, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kişinin suçlu olduğu yönünde ima ya da açıklamalarda bulunmamasını gerekli kılar. Dolayısıyla sadece suç isnadına konu ceza yargılaması kapsamında değil ceza yargılaması ile eş zamanlı olarak yürütülen diğer hukuki süreç ve yargılamalarda da (idari, hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesinin ihlali söz konusu olabilir (Galip Şahin, B. No. 2015/6075, 11/6/2018, § 39).”

Güvencenin ikinci boyutu ise kişi hakkında ceza yargılamasında mahkumiyet haricinde bir karar verilmesi hâlinde başlamaktadır. “Daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suçla ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve

uygulamalardan kaçınmasını gerektirir (Galip Şahin, § 40)⁶.” Görüleceği üzere karine, ceza mahkemesinin vermiş olduğu kararın sorgulanmasını engellemeye çalışmaktadır.

B. AİHM’e Göre Suç İsnadı Kriterleri

AİHM vermiş olduğu kararlarda masumiyet karinesini sadece ceza muhakemesi ile sınırlı alanda değerlendirmemiştir. Geniş bir değerlendirmeye tabi tutarak vermiş olduğu kararlarda, suç isnadının varlığı hâlinde masumiyet karinesinin gözetilmesi gerektiğini belirtmiştir (Demircioğlu, 2019: 313-314). Ulusal mevzuatta ceza yargılaması dışında kalan işlemler açısından masumiyet karinesinin değerlendirmesine yer verilmesi gerekmektedir (Doğan, 2015: 563).

Ulusal mevzuatta ceza hukuku açısından suç sayılmayan ancak askeri disiplin soruşturmasına tabi eylem suç isnadı barındırdığı için Engel ve Diğerleri/Hollanda başvurusunda AİHM, olaya ilişkin masumiyet karinesi değerlendirmesinde bulunmuştur. Mahkeme bu kararında bazı kriterlerden bahsetmektedir. Sözleşmenin 6. maddesi kapsamında suç isnadından söz edebilmek için üç kriter getirmiştir (Önüt, 2018: 30; Demircioğlu, 2019: 315; İnceoğlu vd., 2022: 25). Birincisi, eylemin yerel hukuktaki durumuna bakılmalıdır. Eylem ulusal hukukta ceza hukuku açısından suç sayılmış olmasıdır (Vitkauskas ve Dikoy, 2012: 18). İkincisi, eylemin niteliği kriteridir. Bu kritere göre isnat edilen eylemin demokratik hukuk devletinde olması gereken hâline ve sözleşmeye taraf diğer ülkelerce nasıl düzenlendiğine bakılarak eylemin doğası gereği niteliğinin belirlenmesidir. Bu kritere göre öncelikle isnat edilen eylemin ulusal mevzuata göre suç kabul edilen eylemlere benzerliği ve uygulanacak usulü işlemlerin cezalara uygulanacak usulü işlemlere göre benzer işlemler olmasına bakılır. Eylem ile ulusal mevzuatta suç kabul edilen eylemler arasında veya-

⁶ Anayasa Mahkemesi, 26.07.2022 Tarih ve B. No. 2020/8344 Sayılı Karar, § 35.

hut uygulanacak usulü işlemler arasında benzerlik olmaması durumunda hukuk devletinde olması gereken hâline ve diğer akit devletlerdeki durumuna bakılır (Çayan, 2021: 198). Üçüncü ve son kriter ise cezanın ağırlığı hususudur. İsnat edilen eyleme karşı verilen cezadaki amaca ve verilen cezanın kişinin hürriyetini kısıtlayıcı olup olmadığına göre belirlenen kriterdir. Bu kritere göre, eyleme verilecek cezanın türü ve sonucunda verilecek cezanın ağırlığı göz önüne alınarak suç isnadının saptanmasıdır (Atlıhan, 2005: 304-305). Masumiyet karinesinin değerlendirilebilmesi için bu üç kriterin hepsinin bir arada gerçekleşmiş olması gerekmez. Yöneltilen isnadın sayılan kriterlerden birisine uygun olması hâlinde suç ithamının varlığının kabulü ile masumiyet karinesi korumasından bahsedilecektir.

C. İdarenin Yaptırımında Bulunması ve Masumiyet Karinesi

Tam ve kesin tanımını yapmak zor olsa da kamu düzenini; toplumun huzur, sükun ve esenliğini sağlayıp koruyan, devletin ve devlet kurumlarının korunmasını amaç edinen, toplumun ve devletin her alandaki tertip ve düzen esasını oluşturan kurallar bütünü şeklinde tanımlayabiliriz. Başka bir ifade ile toplum yaşantısının ve devletin; maddi ve dış dünyaya yönelik tertibini, tehdit ve tehlikelerden uzak şekilde varlığını ve yaşamını devam ettirmesini sağlayan temel çıkarlarını koruyan kurallar topluluğudur (Boz vd., 2020: 39-41). Kamu düzenini bozan eylemler birçok hukuki düzenleme ile suç kabul edilmiştir. Fakat suç olarak kabul edilmemiş olsa da bazı davranışlar kamu düzenini bozabilmektedir. Ceza hukuku açısından suç olmayan fakat kamu düzenini bozan, ihlal içeren bu davranışları bir başka kamu otoritesinin denetimine ve yaptırımına bırakılabilir (Mahmutoğlu, 2009: 30). İdarenin; toplum düzenini, refahını, güvenliğini, sağlığını, huzurunu koruma görevi vardır. Bu sebeple idareye geniş yetki ve tasarrufta bulunma hakkı verilmiştir. İdarenin işlem yapma ve eylemde bulunma yetkisi bulunmaktadır. İdare gerekli tedbir ve tasar-

rufta bulunabilir. Bu kapsamda ihlalleri önlemek veya var olan ihlalleri cezalandırmak için idarenin yaptırımda bulunma yetkisi vardır (Tan, 2018: 423). İdare kamu düzenini sağlamak, bozucu sebepleri ortadan kaldırmak için birtakım zorlayıcı tedbirlere başvurabilir. Düzeni bozan, ihlale sebebiyet veren kişilere karşı kendini ve bireyin yükümlülüklerini hatırlatmak için yaptırım uygulayabilmektedir (İçel, 1980: 119).

İdari yaptırım, idarenin faaliyet alanı ile ilgili düzenlemelere, kuralara veya almış olduğu kararlara aykırı davranılması neticesinde yargı kararına gereksinim duymadan kişilerin düzenlemelere, kuralara ve alınan kararlara uygun davranmaya zorlanması veya kişilere tepkide bulunulmasıdır (Aslan ve Altındağ, 2023: 33; Zor, 2021: 336). Özay (1985: 35) ise idari yaptırımı, “Yasaların açıkça yetki verdiği ve yasaklamadığı durumlarda, araya yargı kararı girmeden, idarenin doğrudan doğruya, bir işlemi ile ve idare hukukuna özgü usullerle vermiş olduğu cezalar” şeklinde tanımlamıştır (Sancakdar vd., 2019: 8). Diğer bir tanımla devlet; idare mekanizmasının büyümesi, toplumsal yapının ve toplumsal ihtiyaçların değişmesi doğrultusunda bazı konular bakımından hızlı ve acil karar alınması gerekliliği, yaptırımın anında uygulanması gereksinimi, bazı eylemlerin suç olmaktan çıkarılması eğilimi, idareyi yaptırımda bulunmaya itmiştir. Gerçekten de tüm yaptırım çeşitleri için yargı kararının aranması zaten yargının fazla olan yükünü artırıcı etki doğuracağı gibi yargı kararının beklenebilmesi uzun süre alabileceğinden yaptırımdan beklenen sonuç ve etkiye ulaşamayacaktır (Güçlü, 2020: 93).

İdarenin yaptırımda bulunabilmesi için kanunilik ilkesi gereği olarak açıkça kanuna dayanması gerekmektedir. Ceza hukukunda cezalandırmaya gidebilmek için mahkeme kararının varlığı gerekir. Fakat idarenin yaptırımda bulunması için herhangi bir yargı kararının var olması şart değildir. İdarenin resen icra etme yetkisi mevcuttur. Toplumsal düzenin korunması ve sağlanması için toplumsal düzene

aykırılık teşkil eden ve ceza kanunları tarafından suç sayılan davranışlara ceza hukuku alanında yaptırımlar uygulanırken; idarenin işleyişini sağlama, iç düzeni koruma ve idari düzenin sağlanması için suç derecesinde olmayan daha hafif nitelikteki suç oluşturmeyen davranışlara idari yaptırım uygulanmaktadır (Günday, 2011: 233). Bu açıklamalar doğrultusunda idari yaptırımın özellikleri 1-) İdare tarafından tesis edilen bir karar olması 2-) Yetkiyi kanundan alması 3-) İdare hukuku ilkelerinin ve kurallarının uygulanması 4-) Herhangi bir yargı kararının varlığının şart olmaması 5-) Resen icra edilebilir olması şeklinde sıralanabilir (Erdinç, 2012: 249).

Kamu gücünü elinde bulunduran idare, bu güç sayesinde idari yaptırım uygulayabilmektedir (Can, 2017: 409). Bireye karşı daha güçlü pozisyonda olan idarenin; yargı kararı gerekmeden doğrudan idari yaptırımda bulunabildiğinden bu yaptırımlarının hukukilik denetiminin yapılması gerekmektedir (Tan, 2005: 311). Hukuk prensiplerinin belirgin, gerekli, sistemli ve teorik temellere dayanması gerekir (Ulusoy, 2013: 2). Devlet-toplum, devlet-birey arasındaki güç/özgürlük dengesinin iyi sağlanması ve dengenin hukuk zeminine oturması gerekmektedir. Bu denge sağlanırken hukukun temel ilkeleri ve hukuk devletinde olması gereken uygulamalar göz ardı edilmemelidir (Tanör, 2013: 133).

Uygulanan idari yaptırımın cezalandırma boyutu büyük ve ağır olduğu hâllerde çekirdek veya öz diyebileceğimiz en temel ceza hukuku ilke, kural ve kaidelerine uygun hareket edilmesi genel hukuk ilkesidir (Ulusoy, 2013: 48). Bazı idari yaptırım türleri cezalandırma boyutu taşıdığından ceza hukukunun en temel ilkelerinden olan savunma hakkı, kanunilik ilkesi, lehe kanunun geçmişe yürümesi, şüpheden sanık yararlanır ilkesi, masumiyet karinesi gibi ilkelerin uygun olduğu kadarıyla idari yaptırımlara da tatbik edilmesi gerekir.

Anayasa'nın 38. maddesinin uygulanması açısından idari ve adli cezalar bakımından bir ayırım yapılmamıştır. Nitekim Danıştaya ve

AYM'ye göre başta Anayasa'nın 38. maddesi olmak üzere uygun düş-
tüğü hâliyle ceza hukukunun temel ilkelerinin idari yaptırımlara uy-
gulanması gerekmektedir⁷.

Anayasa'nın 38. maddesinin ilk fıkrasında, "Kimse, kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz", üçüncü fıkrasında da "Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur." denilerek "suç ve cezaların kanuniliği" ilkesi getirilmiştir. Kişilerin yasak fiilleri önceden bilmeleri düşüncesine dayanan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmaktadır (Aslan ve Altındağ, 2023: 36-38).

İdarenin, yaptırım uygularken uyması gereken esasa ve usule yönelik birtakım ilkeleri mevcuttur. Yaptırım kararı alınırken idarenin bu ilkelere uyması hukuk düzenini koruduğu gibi bireyin hak ve özgürlüklerini de koruyacaktır. Ceza yaptırımı ile idari yaptırım temelde ayrı disiplinlerin konusu olsa da ikisi de cezalandırmaya yönelik olduğu için ceza hukuku yaptırımlarına uygulanan ilkelerin idari yaptırımlar açısından tamamen soyutlanması ve dışlanması kabul edilemez. İdari yaptırım kararı tesis edilirken masumiyet karinesinin dikkate alınması gerekmektedir (Kaplan, 2019: 82).

Kullanılan dile dikkat edilmesi gerektiğine dikkat çeken AYM'nin B. S. başvurusunda, başvurusunun baro levhasına yazılma talebinin reddedilmesi üzerine işlemin iptali için açtığı davada masumiyet karinesinin ihlal edildiği öne sürülmüştür. Mahkeme öncelikle idari yargı sürecinde verilen kararın başvuru hakkında kesinleşmiş bir mahkumiyet kararı olmadan verildiğinden, başka bir ifade ile idari ve ceza yargılamalarının eş zamanlı yürütüldüğünden dolayı kullanılan

⁷ Anayasa Mahkemesi, 11.09.2014 Tarih ve E.2014/52, K.2014/139 Sayılı Karar; Anayasa Mahkemesi, 05.03.2015 Tarih ve E.2014/161, K.2015/26 Sayılı Karar; Danıştay 15. Dairesi, 19.09.2022 Tarih ve E.2022/2087, K.2022/3198 Sayılı Karar; Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 04.07.2022 Tarih ve E.2022/29, K.2022/2432 Sayılı Karar.

dilin değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Hukuk ve idari yargılamalarında masumiyet karinesinin ihlal edilip edilmediğine yönelik yapılacak değerlendirmede hassasiyetle yaklaşılması gereken konulardan birisi, yargılamayı yapan makamın kişiye suç isnadı yönlendirip yönlendirmediği ve ceza yargılaması sonucunda varılan kararın sorgulanıp sorgulanmadığıdır (İnceoğlu, 2018: 304-305).

“Kamu otoriteleri veya görevlileri tarafından hakkında soruşturma veya kovuşturma yürütülen kişiyle ilgili olarak yargılama süreci bir mahkûmiyet hükmüyle kesinlik kazanmadan suçluluğa dair herhangi bir kanaat ifade edilmiş olması ya da ceza yargılaması mahkûmiyet dışında bir kararla sona ermesine rağmen sona ermeye ilişkin kararda sanığın suçlu olabileceğinin ifade edilmesi durumunda masumiyet karinesinin ihlali söz konusu olabilecektir. Bu kapsamda karar vericilerin kullandıkları dil kritik önem taşır (Mustafa Akın, B. No. 2013/2696, 9/9/2015, §§ 38, 39).”

İdare mahkemesinin karar gerekçesinde kullandığı ifadeler, başvuru hakkında sanki kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı varmışçasına, idare mahkemesinin kararına dayanak oluşturacak şekilde yer verildiğinden; başka bir anlatımla kullanılan ifadeler, başvurucuya yöneltilen isnat cezai sorumluluk yükleyici şekilde algılandığından bahisle Anayasa Mahkemesi hak ihlali vermiştir.

AYM'nin Ahmet Altuntaş ve diğerleri kararında, başvurulara ait arazilerde anız yakılması sebebiyle maliklere idari para cezası kesilmiş, cezanın iptali için mahkemeye iptal davası açılmıştır. İdare mahkemesi, “İzinsiz anız yakmak idari yaptırıma tabidir. Suçun şahsiliği ilkesine rağmen bununla beraber idarenin anız yakanı bilmesinin imkânı bulunmamaktadır. Anızı bizzat yakanın tespit edilememesi hâlinde eylem yaptırımsız kalacaktır. Bu nedenle “anız yakanlar” deyimini anızı çocuğuna yaktıranlar, komşu arazide başlayan yangının kendi arazisine gelmesine izin veren vs. arazisinde anız yakılmasına

⁸ Anayasa Mahkemesi, 26.07.2022 Tarih ve B. No. 2020/8344 Sayılı Karar, § 43.

açık ve örtülü rızası olan herkesi kapsamaktadır.” gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

AYM değerlendirmesinde; yerel mahkemenin, anız yakılan arazi-lerin maliklerinin ihbar veya suç duyurusunda bulunmadıkları gerekçesinden yola çıkarak anız yakma eyleminden malikleri sorumlu tutan fiili karineye dayandığını belirtmiştir. Karineyle beraber malikler direkt suçlu kabul edilmiştir. İspat yükü iddia edenin üzerinden suç isnadı yöneltilene geçmiştir.

“Mahkemenin mevcut düzenlemenin kapsamını objektif sorumluluk esaslarına göre genişleterek (varsayımlardan hareket ederek) başvuruların reddine karar verdiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle somut olgular yerine aksi ispat edilemeyecek fiilî karineden yararlanılarak eylemler ile başvuruçular arasında bağ kurulmuş ve kabahatin işlendiğine karar verilmiştir. Başvuruçuların kendilerini savunma bakımından idare ile aralarında önemli bir dezavantaj olduğu ve böylelikle ispat bakımından kullanılan karinenin masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaştığı anlaşılmıştır. Başvuruçulara savunma imkânı tanınmış olması da masumiyet karinesinin ihlalini telafi etmemiştir.”

Görüleceği üzere anayasal güvence altına alınan masumiyet karinesinin idare tarafından da dikkate alınması gerektiği Anayasa Mahkemesinin kararlarına yansımaktadır⁹.

AYM, Taner Koyuncu başvurusunda, başvuruya konu olayda özetle başvuruçunun araç kiralama şirketine kiraladığı araç, üçüncü bir şahsa kiralanmıştır. Üçüncü şahsın aracı ehliyetsiz kullanması üzerine plaka üzerinden başvuruçuya da Karayolları Trafik Kanunu m.36'ya göre sürücü belgesi olmayanlara araç sürülmesine izin verilmesi gerekçesiyle trafik para cezası yazılmıştır. Mahkeme yapmış olduğu değerlendirmede, “somut olayın özel koşullarında kabahat eylemleri nedeniyle uygulanan idari yaptırımlarda -adli suç ve cezalara nazaran- sorumluluk karinelerine ilişkin standartların daha esnek yorumlanması mümkündür. Ancak bu durumda dahi ispat bakımından

⁹ Anayasa Mahkemesi, 17.05.2018 Tarih ve B. No. 2015/19616 Sayılı Karar.

kullanılan karinelerin masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaşmaması gerekir.” diyerek idarenin masumiyet karinesine riayet etmesi gerektiğini belirtmiştir¹⁰.

Olayda idarenin, başvuruçunun bilerek izin verip vermediğine, kastının var olup olmadığına yönelik değerlendirme yapmadan başvuruçunun araç sahibi olması nedeniyle sırf fiili karineden yola çıkarak işlem yaptığı anlaşılmaktadır. Fiili karineye göre hareket edilmesi hâlinde başvuruçunun aksini ispat imkânı elinden alınmış olacaktır. Başvuruçuyu savunma ve aksini ispat yönlerinden idareye karşı avantajsız konuma düşüreceği için mahkemenin vermiş olduğu masumiyet karinesinin ihlali kararı yerinde bir karardır.

İdari yaptırım uygulanabilmesi için fiilin işlendiğinin kesin ve somut delillere dayalı, şüphelerden arınmış şekilde ispatlanması gerekir. Bu konu ile ilgili olarak Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu (İDDK) bir kararında Kara Kuvvetleri Komutanlığında uzman erbaş adayı olan davacının, terör örgütü sempatisini öğrenciler tarafından gerçekleştirilen etkinliğe katıldığı gerekçesiyle güvenlik soruşturması olumsuz sonuçlanmış ve davacı ilgili işlemin iptali için idare mahkemesine dava açmıştır. İdare mahkemesi kararı hukuka uygun bulmuş ve temyiz incelemesinde ise Danıştay iddianın istihbari nitelikte olduğunu, ne şekilde edinildiğinin belli olmadığı gerekçesiyle kararı bozmuştur. İdare mahkemesi kararında ısrar edince dosya Danıştay İDDK'ye taşınmıştır. Kurul¹¹ yapmış olduğu değerlendirmede milli güvenliği sağlayan Türk Silahlı Kuvvetlerinde (TSK) çalışacak personel bakımından daha ağır şart ve koşullar aranmasının ve daha ayrıntılı güvenlik soruşturması yapılmasının doğal olduğunu belirtmiştir. Olayda yer alan bilginin kaynağının belirli olmadığı, ne şekilde ele geçirildiğine dair bir belgenin dosya içerisinde mevcut olmadığını

¹⁰ Anayasa Mahkemesi, 24.05.2018 Tarih ve B. No. 2015/11678 Sayılı Karar, §§ 31-32.

¹¹ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 02.10.2019 Tarih ve E.2017/5, K.2019/4013 Sayılı Karar.

belirterek “herhangi bir soruşturmaya ya da kovuşturmaya konu edilmiş bir olgunun, güvenlik soruşturması sonucunda olumsuz bir bilgi olarak tespit edilmesi ve kişi hakkında hak mahrumiyeti sonucunu doğuracak olumsuz bir işleme dayanak alınmasının” masumiyet karinesine ihlal oluşturduğuna değinmiştir. Bu itibarla işlemin hukuka aykırı olduğuna kanaat getirerek davacının temyiz istemini kabul ederek bozma kararı vermiştir.

Olayın konusu olan idari işlemin istihbari nitelikteki bir bilgiden kaynaklandığı açıktır. Yalnız bu bilginin kaynağı bilinmemektedir. Bilgiyi doğrulayacak somut belge veya veri mevcut değildir. Dolayısıyla istihbari veri, soyut bir iddiadan öteye geçemeyen kişiye yönelik bir isnattır. Hâl böyle iken sırf bu gerekçeyle dava konusu idari işlemin gerçekleştirilmesi masumiyet karinesinin ihlali niteliğinde olacaktır. Danıştayın kararı yerinde verilmiş bir karardır.

Bazen kişi ceza yargılaması altında iken yapmış olduğu başvurular, yargılamanın sonuna kadar bekletilebilmektedir. Bu hâlin masumiyet karinesine aykırılık oluşturup oluşturmadığı tartışılması gerekmektedir. Konuyla ilgili olarak Danıştay bir kararında; davacı, Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik’in 16. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “Bu madde kapsamında sayılan fiillerden dolayı yargılanması devam eden şahısların ruhsat verilme ve yenileme işlemleri yargı kararı kesinleşinceye kadar durdurulur. Yargılama sonucuna kadar silah ilgili birimce emanete alınır.” hükmünün masumiyet karinesine aykırı olduğu gerekçesiyle iptalini istemiştir.

Davaya ilişkin olarak Danıştay¹²:

“Silah taşımanın ya da bulundurmanın gerek kişinin kendisi gerekse toplum için taşıdığı riskler göz önünde bulundurulduğunda, kamu

¹² Danıştay 15. Dairesi, 09.02.2016 Tarih ve E.2013/10919, K.2016/733 Sayılı Karar.

güvenliğinin sağlanması ve kendisine ruhsat verilecek kişinin suç şüphesinden uzak olması amacıyla, yargılamaları süren dolayısıyla cezalandırılma ihtimali bulunan şahıslara yönelik olarak dava konusu Yönetmeliğin 16. maddesinin dördüncü fıkrasıyla ön tedbir getirilmesini” hukuka aykırı görmeyerek masumiyet karinesini ihlal etmediğini değerlendirmiştir.

Gerçekten de kamu düzeninin, asayişin, kamu yararının korunması için dayandığı kanuna ve Anayasa’ya aykırı olmamak üzere idare sınırlandırıcı tedbirlere başvurulabilecektir.

D. Disiplin Soruşturmasında Masumiyet Karinesi

Disiplin, kişinin içerisinde yaşadığı topluluğun benimsediği genel davranış şekillerine uyulmasının sağlanması amacıyla yönelik alınan önlemler, topluluğun düzenini sağlayan kurallara özen duyması durumu şeklinde tanımlanabilir (Esendemir, 2018: 19). Disiplin kelimesini idare hukuku açısından, kamu hizmetlerinin düzgün, sürekli, verimli bir şekilde devam etmesini sağlamak amacıyla oluşturulan uyulması gerekli olan anlayış olarak tanımlayabiliriz (Küçük, 2019: 35-40; Aslan ve Altındağ, 2023: 34). Disiplinin amacı, disipline tabi olan kişilerin belirli kurallar içerisinde sevk ve yönetimini sağlamaktır. Belirlenen bu kuralları çiğneyenlerin cezalandırılması, bu kişilerin tekrardan kurala uygun davranmalarını sağlamayıp disipline aykırı hareket edilmesi hâlinde ne ile karşılaşacağını göstermektedir. Diğer kişiler üzerinde de caydırıcılık sağlar (Çiçek, 2011: 34). Bir memurdan beklenen normalde üstlenmiş olduğu kamu görevini kuralına uygun, düzgün, verimli bir şekilde yerine getirmesidir. Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi ve yürütülmesi görevini üstlenen personelin hizmeti ifa ederken görevini layıkıyla, dürüst ve standartlara uygun şekilde yerine getirmesini sağlayan, kamu düzenini ve kamunun itibarını, saygınlığını korumaya çalışan, tabi olan personelin uymadığı zaman belirli yaptırımlar öngören iç düzeni sağlayıcı kurallara disiplin hukuku denilmektedir (Sancakdar vd., 2019: 168).

Genel toplum düzeninin sağlanması ve korunması için var olan ceza kuralları, kamu hizmet düzeninin korunması ve sağlanması için yeterli olamamaktadır. Kamu hizmetinde aksama yaşanmaması, düzen ve tertibin bozulmadan hizmetin sürdürülebilmesi için kendine özgü birtakım ayrı kurallar getirilmiştir (Boz vd., 2021: 348-349). Kasıtlı, ihmal veya dikkatsizlik sonucu ve yahut başka sebeple disiplin hukukuna aykırı fiiller sergilenebilmektedir. İşte bu noktada kamu düzeninin sağlanması için müeyyidelere gerek duyulmaktadır. Kamu çalışma düzenini bozan memurun gerçekleştirmiş olduğu hukuka aykırı fiile disiplin suçu denilmektedir (Yüce, 1994: 5; Gözler, 2008: 642). Meydana gelen disiplin suçlarının neticesi olarak uygulanan yaptırıma da disiplin cezası denilmektedir. Disiplin cezaları meslek içerisindeki statünün gereğinin korunması, kurum içerisindeki düzenin ve işleyişin bozulmasını engellemek için verilir. Disiplin cezaları eylemin ağırlığına göre çeşitlilik gösterir. Hangi fiillerin disiplin suçu olduğu, bu fiillerin karşılığı olarak hangi disiplin cezalarının uygulanacağı genel itibari ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda (DMK) yer almaktadır. Memurlara uygulanacak disiplin hukuku bakımından temel kanun DMK'dir. Bununla birlikte kurum ve kuruluşların veya meslek kollarının ihtiyacına binaen kendine özgü disiplin kurallarının belirlendiği özel kanunlar veya hukuki düzenlemeler de mevcuttur (Yaldız, 2022: 22-23). Disiplin suçunun dolaylı tanımı ve disiplin cezalarının en geniş hâliyle hangi hâllerde verileceği DMK'nin 124. maddesinin 2. fıkrasında belirtilmiştir.

Disiplin cezaları, kamu hizmetinin en iyi şekilde sürdürülmesi için memuru görevine bağlayarak disiplin kuralları dışına çıkmasına mani olmaktadır (Pınar ve Çalışkan, 2020: 23-24). Disiplin cezası verilebilmesi için personelin yaptığı veya yapmadığı fiilin kanunda yer alan tipikliğe uygun şekilde gerçekleşmesi gerekir. Bu durum kanunilik ilkesinin gereğidir (Aslan ve Altındağ, 2023: 36).

Memurun disiplin hukukuna aykırı hareketi nedeniyle disiplin cezasına çarptırılabilmesi için disiplin suçunun işlenip işlenmediği, şayet işlenmişse kim tarafından işlendiği, fiilin ne zaman meydana geldiğini, fiilin disiplin suçunu meydana getirip getirmediği hususlarının şüpheden uzak, kesin bir şekilde saptanabilmesi için usulüne uygun bir şekilde yasaların imkan verdiği ölçüde tüm bilgi ve belgelerin toplanarak tespit edilerek raporlaştırıldığı sürece idari soruşturma denilmektedir (Çiçek, 2011: 69; Pınar ve Çalışkan, 2020: 608). Disiplin soruşturması, disiplin cezası vermeye yetkili amir veya yetkili merci tarafından yapılabileceği gibi soruşturmacı atanarak da yürütülebilir (Akyılmaz vd., 2020: 769; Aslan ve Altındağ, 2023: 101-105).

Bir idari işlem hukuka aykırı olsa dahi hukuka uygunluk karinesinden faydalanarak iptal edilene kadar işlem geçerli ve hukuka uygun kabul edilir. Kişi hakkında haksız yere disiplin cezası uygulanabilir. Bu ceza iptal edilene kadar hukuka uygunluk karinesinin neticesi olarak hüküm doğurmaya devam eder (Kurt, 2014: 131-178; Zor, 2021: 332). Bir kişinin kanunların suç saydığı fiili yerine getirdiği iddiasıyla hakkında adli soruşturma veya kovuşturma açılmış olması, kişi hakkında idari soruşturma açılmasına mani değildir. İdari disiplin süreci ve adli süreç farklı disiplinlere tabi olduğundan kural olarak birbirinden bağımsız hareket etmektedir. Disiplin soruşturması veya disiplin yargılamasının konusu olan bir fiil veya davranış aynı anda ceza soruşturması veyahut kovuşturmasının da konusu olabilir. İşlenen bu eylem sebebiyle kişiye hem idari disiplin cezası hem de ceza yargısı açısından adli ceza verilebilir. Bu durum, yani kişinin eylemi nedeniyle hem disiplin hem de adli ceza alması Latince "ne bis in idem" olan aynı fiil nedeniyle iki kez yargılanmayacağı, cezalandırılmayacağı ilkesinin ihlalini oluşturmaz (Yeniay, 2020: 177).

AYM'nin vermiş olduğu bir kararında, başvuru TSK bünyesinde sözleşmeli uzman erbaş olarak görev yapmakta iken sözleşmesi feshedilmiştir. İşlemin iptali için idare mahkemesine açtığı dava reddedildiğinden Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu kaldığı misafirhanede başka bir uzman erbaşın başka bir uzman erbaş tarafından öldürülmesi olayında önce yalan beyanda bulunmuş fakat daha sonra vicdanı rahatsızlık ve pişmanlık duyarak bildiklerini anlatmıştır. Bunun üzerine başvuru hakkında yalan tanıklık nedeniyle adli soruşturma açılmıştır. Adli soruşturma devam ederken Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM); başvurucunun adam öldürme gibi ciddi bir suç nedeniyle yürütülen soruşturmayı yanlış yönelttiği, faili korumaya çalıştığı, jandarma personeli olması nedeniyle asıl işinin suçla ve suçlularla mücadele olması gerekirken bunun tam tersi bir hareket sergilediğinden ve ayrıca henüz mesleğinin başında olmasına rağmen dört farklı disiplin cezasına çarptırılması askeri disipline uyum sağlamakta zorluk çektiği, mevcut disiplin ve ahlak yapısı itibarıyla kendisinden istifade edilemeyeceği anlaşıldığından sözleşmenin feshedilmesinde hukuka aykırılık bulunmamıştır.

Başvuru hakkındaki adli soruşturma, alınan ilk ifade tanık sıfatı ile alınmadığından yalan tanıklık suçunun unsuru oluşmadığından takipsizlikle sonuçlanmıştır.

Başvuru, adli soruşturmanın tamamlanması beklenmeden kurumyla ilişkisinin kesilmesini suçluluğu hükmen sabit olmadan kimse suçlu sayılamayacağı hükmüne göre masumiyet karinesine aykırılık teşkil ettiğini belirtmiştir. AYM yapmış olduğu değerlendirmede, askeri disiplinin sekteye uğratılmaması adına disiplin hukukunun uygulanabilmesi için ceza soruşturmasının mutlaka beklenilmesi gerektiğine yönelik zorunluluğun bulunmadığını belirtmiştir. Kişiyi suçlayıcı beyanlarda bulunulmadıkça hakkında soruşturma açılmış

olması, disiplin ve idari yaptırım içeren işlemlerin yapılmasına başlanılmasına ve uygulanmasına olanak sağlayabilir¹³.

Olayda ceza soruşturması açısından başvuruçunun ifadesinin tannık sıfatıyla alınmadığından suçun unsuru oluşmadığı gerekçesiyle takipsizlik kararı verilmiştir. AYİM ise verdiği kararda ceza soruşturması sonucunda verilen karara göre değil, ceza soruşturmasının aradığı kıstaslar haricinde disiplin hukukunun aradığı kıstaslara göre değerlendirmede bulunmuştur. Bu sebepten ötürü AYM masumiyet karinesinin ihlal edilmediğine hükmetmiştir. Disiplin soruşturmasının başlatılması için ceza soruşturmasının tamamlanmış olması şart değildir. Kaldı ki ceza soruşturması veya kovuşturması sonucunda, kişi suçlu bulunmasa dahi ceza hukuku ile disiplin hukukunun birbirinden farklı norm ve kaidelere bağlı olduğu unutulmamalıdır. Hâl böyle olunca ceza yargılaması neticesinde yönlendirilen fiili işlemediğinin saptanması hâli hariç doğrudan idari yargıyı bağlamamaktadır. Söz konusu işlemin yasal dayanakları 269 sayılı Uzman Erbaş Kanunu'nun 12. maddesi, Uzman Erbaş Yönetmeliği'nin 13. maddesi ile Jandarma Genel Komutanlığı Erbaş Yönergesi'nin üçüncü bölümünün 16. maddesi gösterilmiştir.

Olayla ilgili olarak, adaletin tesisinde görevli olan jandarma sınıfının mensubu başvuruçunun, mesleği gereği taşıması gereken vasma ve yüklendiği sorumluluğa aykırı davranış sergilediği açıktır. Mahkemenin kararını yerinde bulmaktayız.

Memura, fiili sebebiyle adli süreç sonucunda ceza verilmemesi idari soruşturma neticesinde ceza verilemeyeceği manasına gelmemektedir. Yine memura idari soruşturma neticesinde ceza verilmemesi, adli süreç sonunda ceza verilmesine engel değildir. Bir eylemin suç olarak kabul edilebilmesi için kanunda yer alan tipikliğe uygun

¹³ Anayasa Mahkemesi, 08.05.2014 Tarih ve B. No. 2012/575 Sayılı Karar, § 81,82.

gerçekleşmesi gerekmektedir. Fakat bu fiil disiplin hukuku bakımından müeyyideye tabi kılınmış olabilmektedir. Gerçekleşen olaya her iki disiplin kendi açısından bakmaktadır. Çünkü her iki alanın korumak istediği menfaat ve elde ettiği yarar farklıdır. Bu nedenle her iki süreç ayrı ayrı tabi oldukları kural ve ilkelere göre ilerlemektedir (Aslan ve Altındağ, 2023: 53-54). DMK m.131, "Aynı olaydan dolayı memur hakkında ceza mahkemesinde kovuşturmaya başlanmış olması, disiplin kovuşturmasını geciktiremez. Memurun ceza kanununa göre mahkum olması veya olmaması hâlleri, ayrıca disiplin cezasının uygulanmasına engel olamaz." diyerek her iki sürecin bağımsızlığını vurgulamaktadır.

Disiplin hukukunun amacı memurun sergilediği fiil ve davranış nedeniyle bozulan kurum düzeninin, oluşan aksaklıkların düzeltilmesi ve kamu hizmetlerinin olması gerektiği gibi yerine getirilmesidir (Boz, 2017: 20).

Disiplin cezası ile diğer idari yaptırımlar açısından işlemin muhatabı ve korunan hukuki değer arasında farklılık mevcuttur. Disiplin cezası, bir kurum veya mesleğin düzenlenmesine yönelik kuralların ihlal edilmesi üzerine idare ile arasında sıradan bir kişiden farklı olarak özel ilişki, statü (memur, öğrenci, meslek mensubu gibi) olan kişiye uygulanmaktadır. Görüleceği üzere burada kişinin bir statüye sahip olması gerekmektedir. Var olan bu özel bağ kişilere birtakım ayrı yükümlülükler ve görevler yüklemektedir. İdari yaptırımlarla korunan hukuki değer en geniş hâliyle kamu düzenidir. Disiplin cezasında ise aralarındaki özel statü ilişkisi nedeniyle kişinin mensup olduğu kurum veya meslek arasındaki düzen ile bu ilişkiden etkilenen özel sosyal düzenin korunmasıdır (Demirtaş, 2019: 51). Diğer bir anlamıyla kişiye disiplin cezası uygulanabilmesi için sırf vatandaş olması yeterli değildir. Disiplin cezasının kişiye yöneltilebilmesi için özel bir mensubiyet ilişkisi olması gerekir (Ulusoy, 2013: 149-150).

Disiplin cezaları, idari yaptırımlar arasında cezalara en çok benzeyen yaptırım türüdür (Giritli, 1979: 314). Bu nedenle ceza hukukunun temel ilkeleri, idari yaptırımlar arasında en fazla disiplin cezalarına uygulanmaktadır. İdare hukukunun genç, gelişen bir hukuk dalı olması ve içtihatlarla beslenmesi ceza hukuku ilkelerinin disiplin hukukunda geniş şekilde uygulanmasına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle masumiyet karinesinin disiplin hukukunda uygulama alanı bulunduğunu belirtebiliriz (Us Doğan ve Dericiler, 2020: 1098-1099).

Danıştayın¹⁴ kararına konu olan olayda, polis memuru olan davacı ve üç arkadaşının şikayetlerini dile getirmek için isimsiz ihbar mektuplarını Emniyet Genel Müdürlüğü Personel Dairesi Başkanlığına göndermelerinin üzerine haklarında idari soruşturma açılmıştır. Davacı dışında kalan üç kişi alınan ifadelerinde, işi planlayan ve mektupları postaya veren kişinin davacı olduğunu söylemişlerdir. Soruşturma neticesinde davacıya “Astlarını, aynı rütbedeki arkadaşlarını, üstlerini ya da amirlerini haksız yere şikayet etmek,” eyleminin sübuta erdiğinden bahisle Emniyet Teşkilatı Disiplin Tüzüğü’nün 6/A-9 maddesi uyarınca 4 ay kısa süreli durdurma cezası verilmiştir.

Anılan işlemin iptali için idare mahkemesine dava açılmış fakat mahkeme, işlemin hukuka aykırı olmadığı gerekçesiyle talebi reddetmiştir. Temyiz incelemesinde bulunan Danıştay, kamu görevlisi hakkında disiplin cezası verilebilmesi için isnat edilen fiilin açık ve net bir şekilde ortaya konulmasının gerektiğini, fiilin disiplin hukukunda karşılığının olması hâlinde yaptırımın uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Masumiyet karinesinin gereği olarak suç isnadında bulunan kişinin iddiasını ispatlaması gerektiğini, ilkenin gereği suçlanan kişinin suçu işlemediğinin kabul edilmesi gerektiği ve suçsuzluğunu ispat etme yükümlülüğünün bulunmadığını söylemektedir. Olayda fiili be-

¹⁴ Danıştay 5. Dairesi, 27.03.2018 Tarih ve E.2016/16014, K.2018/12646 Sayılı Karar.

raber gerçekleştiren kişilerin ifadesi dışında davacının işi organize ettiğine ve azmettirici olduğuna yönelik başka bir tespit yapılamadığından isnat edilen suçun sübuta ermediği gerekçesiyle bozma kararı verilmiştir.

Ceza dosyasında var olan deliller disiplin soruşturmasında da kullanılabilir. Bu hâl tek başına masumiyet karinesine aykırılık oluşturmaz. Nasıl ki kişi beraat etse bile haksız fiil veya benzeri davranışlar sebebiyle mağdurların tazminat davası açma hakkı mevcutsa aynı şekilde idare, düzenin sağlanması için disiplin cezası veya tedbirine başvurulabilir. Aksi düşünce kişinin tazminat hukuku ve idare hukukuna ilişkin sorumluluklarından kaçmasına sebebiyet verecektir. Bu açıdan kişinin ceza hukuku bakımından sorumluluğu olmasa bile ceza yargılaması konusu ile aynı maddi olay ve olguya dayalı olarak disiplin hukuku yönünden yapılacak değerlendirme neticesinde daha hafif ispat yükü temelinde işlem ve karar tesis edilebilir¹⁵. Burada bahsedilen hafif ispat yükü demek değildir ki soyut gerekçelere dayanarak disiplin cezası verilebilsin. Ceza yargılaması sonucu kişinin en önemli haklarının başında gelen özgürlük hakkı kısıtlanmaktadır. Bu nedenle ceza hukukunda aranan delil standardının daha yüksek olması doğal karşılanmalıdır.

Ceza yargılamasına konu suçun kurucu unsuru olmayan fiillere yönelik idari makamların değerlendirme yapmasında engel bulunmamaktadır. Ceza hukukundaki haksızlık ile idare hukukundaki haksızlığın unsurlarının aynı olduğu olayda idari makamlar ceza hukukunun içerisinde değerlendirilmesi gereken haksızlığın kurucu unsurları dışında başka bir haksızlık temeline yönelik yapacağı değerlendirme sonucunda disiplin cezası uygulanmasına karar verebilir¹⁶.

¹⁵ Anayasa Mahkemesi, 15.09.2020 Tarih ve B. No. 2017/14699 Sayılı Karar, § 42, 44.

¹⁶ Anayasa Mahkemesi, 15.09.2020 Tarih ve B. No. 2017/14699 Sayılı Karar, § 50.

1. Beraat Kararının Disiplin Soruşturmasına Etkisinin Masumiyet Karinesi Açısından Değerlendirmesi

Sanığın yargılama sonunda suçlu bulunması ve verilen kararın kesinleşmesi hâlinde masumiyet karinesinden artık bahsedilemeyecektir. Fakat sanığın beraat kararı alması durumunda karara rağmen idare tarafından, aleyhe işlem yapılırsa veya idare mahkemesi tarafından olumsuz bir karar verilmesi hâllerinde, masumiyet karinesinin ihlal edilip edilmediği hususu tartışılmalıdır. İdari yargı ile ceza yargısının amaçları farklı olup, usulleri de farklıdır. Ceza muhakemesinde mahkûmiyet kararı verilebilmesi için şüpheye mahal bırakılmaması gerekir. Ceza yargılaması delillere daha hassas yaklaşmaktadır. Bunun için de delil standardının idari yargıya göre daha yüksek seviyede olduğunu söyleyebiliriz. Diğer bir anlatımla bir delil, sanığın mahkumiyeti için yeterli olmazken idare hukukunda hüküm kurulması için yeterli olabilmektedir (Çayan, 2021: 201). Şüphelerden arınmış kesin ve açık delillere dayalı ispat, ceza yargılaması açısından sanığa verilen bir hak olmakla beraber; idare ve hukuk yargılamalarında bu standart aşağıya çekilerek verilen kararlarda, sırf delil standardının aşağıya çekilmiş olması gerekçesiyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği söylenemez¹⁷. Kişi hakkında beraat kararı verilmiş olması her zaman disiplin cezası almasına engel teşkil etmeyebilir¹⁸. Fi-

¹⁷ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 11.02.2003 Tarih ve B. No. 34964/97 Sayılı Ringvold/Norveç Kararı; 06.10.1982 Tarih ve B. No. 9295/81 Sayılı X/Avusturya (kk) Kararı; 07.10.1987 Tarih ve B. No. 11882/85 Sayılı C/Birleşik Krallık (kk) Kararı.

¹⁸ "Bu çerçevede, ceza davası dışında fakat ceza davasına konu olan eylemler nedeniyle devam eden idari uyuşmazlıklarda, kişi hakkında beraat kararı verilmiş olmasına rağmen, bu karara esas teşkil eden yargılama sürecinde yer alan iddia kapsamındaki olaylara dayanılması ve bu şekilde beraat kararının sorgulanması masumiyet karinesi ile çelişir. Buna karşılık, idari uyuşmazlığın çözümüne esas teşkil etmesi bakımından, kişi beraat etmiş olsa dahi yargılanmış olması olgusundan veya buna ilişkin karardan söz edilmesi, kişinin suçlu muamelesi gördüğünden ve dolayısıyla masumiyet karinesinin ihlal edildiğinden söz edebilmek bakımından yeterli değildir. Bunun için kararın

ilin ceza hukuku bakımından suç olmadığı saptandığı hâllerde meydana gelen fiil disiplin hukuku açısından disiplin cezası verilmesini gerektirebilmektedir (Kurt, 2021: 397). Görüşümüzle uyumlu olarak AYM bir kararında, beraat eden kişi aleyhine disiplin soruşturması açılmış olmasının ve kişiye ne kadar ağır olursa olsun disiplin cezası verilmiş olmasının kişinin suçlu ilan edildiği anlamına gelmeyeceğini belirtmiştir. Ceza yargılamasındaki deliller disiplin soruşturmasında da kullanılabilir.

“Aksi takdirde beraat kararına, mağdurların haksız fiil ve benzeri hukuki sebeplere dayanarak zararlarını gidermek için tazminat davası açma hakkını, idarenin de idari düzeni sağlamak için disiplin cezası ve diğer idari tedbirleri uygulama yetkisini ortadan kaldıracak şekilde arzulananın öte bir anlam yüklenmiş olur. Bu durum beraat eden kişi lehine amacından saptırılmış bir keyfiliğe yol açar. Aynı şekilde bu yaklaşım, beraat eden kişiye kendi fiilinin tazminat hukuku ile idare hukukuna ilişkin sonuçlarından da kaçınma avantajı sağlar.”

Diyerek kişi hakkında yapılan idari yaptırımın salt beraat kararı aldığı için masumiyet karinesini ihlal ettiğine karar verilemeyeceğini belirtmektedir. Aksi durumda kişinin, beraat etse dahi eyleminin sorumluluğundan kurtulmuş olacağını dile getirmektedir¹⁹.

Tartışmalı konulardan birisi de suçun unsurlarının oluşmaması sebebiyle verilen beraat kararının disiplin hukuku açısından idareyi bağlayıp bağlamadığı hususudur. Disiplin cezasının uygulanması için kanunda yer alan suçun tipikliğe uygun gerçekleşmiş olma şartı aranıyorsa yani suçun oluşması şartsa veya olayda hukuka uygunluk sebebi varsa bu durumlarda verilen beraat kararının idareyi de bağlayacağı kabul edilmelidir (Sancakdar vd., 2019: 168; Aslan ve Altındağ, 2023: 53-54). Fakat disiplin cezası için gerekli olan fiil ceza hukuku

gerekçesinin bütün hâlinde dikkate alınması ve nihai kararın münhasıran kişinin yargılandığı ve sonuçta beraat ettiği fiillere dayanıp dayanmadığının incelenmesi gerekir (B. No. 2012/665, 13.6.2013, § 29).” (Yamlı, 2016: 1044).

¹⁹ Anayasa Mahkemesi, 02.07.2020 Tarih ve B. No. 2016/14253 Sayılı Karar, § 55.

açısından suç olarak tanımlanmayan bir fiilse bu durumda verilen beraat kararı disiplin hukuku bakımından idareyi bağlamamalıdır. AYM bir kararında:

“Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku ile Disiplin Hukukunun farklı kural ve ilkelere tabi disiplinler olduğunun hatırlanmasında yarar vardır. Buna göre kamu görevlisinin davranışı, suç tanımına uymasının yanı sıra disiplin sorumluluğunu da gerektirebilir. Böyle durumlarda ceza muhakemesi ve disiplin soruşturması ayrı ayrı yürütülür ve ceza muhakemesi sonucunda kişinin isnat edilen eylemi işlemediğine dair hükümler dışında, ceza mahkemesi hükmü disiplin makamları açısından doğrudan bağlayıcı değildir (B. No. 2012/665, 13/6/2013, § 30). Ancak bu kapsamda yapılan değerlendirmelerde delil yetersizliğine dayalı olsa bile kişi hakkında verilen beraat kararına aykırı olarak kişinin suçsuz olmadığı yönünde değerlendirmelerden kaçınılması gerekir²⁰.” şeklinde izahatta bulunmuştur.

Görüleceği üzere ceza mahkemesinin kişi hakkında mahkumiyet harici bir karar verildiği durumda suçlayıcı ifadelerden uzak durarak verilen karara gölge düşürülmeden yürütülecek disiplin soruşturması neticesinde şartların varlığı hâlinde disiplin cezası verilebilecektir (İnceoğlu, 2018: 306).

AYM bir kararında:

“Masumiyet karinesi, ceza yargılaması kapsamında bir usul güvenesi olmasına rağmen buna ilişkin korumanın uygulanabilir olması ve etkili şekilde sağlanabilmesi için beraat eden veya bir şekilde hakkındaki ceza yargılaması devam etmeyen kişilerin, kamu görevlileri veya otoritelerinin suçlu muamelesine maruz kalmalarını önlemelidir. Bu kapsamda ceza davasını takip eden “ceza yargılaması niteliğinde olmayan herhangi bir yargılamada” da (hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesine özen gösterilmelidir.”

²⁰ Anayasa Mahkemesi, 07.11.2013 Tarih ve B. No. 2012/998 Sayılı Karar, § 64.

Diyerek ceza yargılamasıyla bağlantılı olan durumlarda beraat kararına leke düşürmemek için masumiyet karinesine dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir²¹.

AİHM'e göre masumiyet karinesi hukuk mahkemelerinin kapsamına girmese de aynı sebebe dayalı olarak açılan ceza davasında verilen beraat kararının hukuk mahkemesince de gözetilmesi gerekmektedir²². AYM de bu görüş doğrultusunda hem idari yargıda hem de ceza yargısında görülen uyuşmazlığın sebebi olan maddi olayın aynı olması hâlinde, ceza mahkemesinin vermiş olduğu beraat kararının idari yargı tarafından dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir. Aksi durumda beraat kararının sorgulanmış olacağı vurgusu yapılmıştır. AYM ceza yargılaması ile disiplin soruşturmasının ayrı ayrı yürütülebileceğini, farklı usullere tabi olduğunu belirtmektedir. Ancak ceza yargılaması sonucunda kişinin isnat edilen eylemi gerçekleştirmediğinin anlaşıldığı hâller dışında ceza yargısının vermiş olduğu kararın disiplin makamlarını doğrudan bağlamadığı ifade edilmektedir. Buna rağmen bu açıdan yapılan değerlendirmelerde verilen beraat kararı, delil yetersizliğine dahi dayanıyor olsa kullanılan dile dikkat edilmesi gerektiği, kişiyi suçlayıcı ifadelerden kaçınılması gerektiği görüşündedir (Us Doğan ve Dericiler, 2020: 1105)²³.

Bazen iddia edilen fiil hem ceza yargısının hem de idare hukukunun alanına girebilmektedir. Böyle bir durumda adli sürecin sonuçlanmasının beklenilmesi, idari soruşturma sonunda daha isabetli ve sağlıklı karar verilmesini sağlayacaktır. Adli süreç sonuçlanmadan

²¹ Anayasa Mahkemesi, 09.09.2015 Tarih ve B. No. 2013/2696 Sayılı Karar.

²² Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 11.02.2003 Tarih ve B. No. 34964/97 Sayılı Ringvold/Norveç Kararı; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 06.10.1982 Tarih ve B. No. 9295/81 Sayılı X/Avusturya (kk) Kararı; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 07.10.1987 Tarih ve B. No. 11882/85 Sayılı C/Birleşik Krallık (kk) Kararı.

²³ Anayasa Mahkemesi, 12.11.2014 Tarih ve B. No. 2013/1728 Sayılı Karar.

verilen disiplin cezası, kişinin aklanması neticesinde bozulabilmektedir. Dolayısıyla bu zaman diliminde hem kişi hem de ailesi mağduriyet yaşamakta hem de idare tazminat ödemek zorunda kalabilmektedir. Bu nedenle kişinin kamu görevini yerine getirmesi ciddi tehdit oluşturmayacak veya kamu görevinin görülmesinde aksaklıklara sebebiyet vermeyecekse idari soruşturmanın tamamlanması için adli sürecin beklenilmesi daha doğru bir karar olacaktır (Oğurlu, 2003: 113). Danıştay kararında:

“Bir memura isnat olunan disiplin cezasına konu fiillerin, Türk Ceza Kanunu mucibince de cezalandırılmasının gerekli olması durumunda, disiplin cezası hakkında karar verilmesi için mevcut deliller yeterli görülmemeyerek ceza mahkemesi kararına ihtiyaç duyulduğu kanaati hâsıl olmuşsa, disiplin cezasına konu fiilin hukuki denetiminden önce ceza mahkemesi kararının kesinleşmesinin beklenmesi” gerektiğini belirten ifadeleri görüşümüzle paralellik göstermektedir²⁴.

657 sayılı DMK'nin 127. maddesinde disiplin soruşturması ile ilgili zamanaşımı sürelerine yer verilmektedir. Maddeye göre; “Uyarma, kınama, aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarında bir ay içinde; memurluktan çıkarma cezasında altı ay içinde disiplin kovuşturmasına başlanılmadığı durumda veya disiplin cezasını gerektiren fiil ve hâllerin işlendiği tarihten itibaren en geç iki yıl içerisinde disiplin cezası verilmediği takdirde ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrayacağı hüküm altına alınmıştır. Disiplin soruşturması öncesi ön araştırma yapılması veyahut şikayet veya ihbarın doğruluğunun teyidi için ön çalışmada bulunulması zamanaşımı sürelerini durdurmamaktadır ve kesmemektedir (Sancakdar vd., 2019: 177). Yukarıda belirttiğimiz gibi adli süreç beklenilmeden verilen disiplin cezaları, adli süreç sonucunda verilen karar neticesinde iptal olabilmektedir. Fakat ceza yargısının neticesinin beklenilmesi

²⁴ Danıştay 5. Dairesi, 27.03.2019 Tarih ve E.2017/10102, K.2019/2250 Sayılı Karar.

hâlinde de disiplin cezasının verilmesi yetkisinin zamanaşımına uğraması söz konusu olabilir (Aslan ve Altındağ, 2023: 120-123). Bu bakımdan disiplin soruşturmalarında ceza yargısının kararını bekletici mesele yapabilmek adına zamanaşımı süreleri ile ilgili yasal düzenleme yapılması gerektiği kanaatindeyiz. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 53/A-1-n maddesinde ceza kovuşturmasının bekletici mesele yapılması hâlinde zamanaşımının durduğuna yönelik düzenleme yer almaktadır.

Yüklenen fiilin kanuna göre suç olarak kabul edilmemesi, diğer bir deyimle suçun unsuru olmadığı veya yüklenen suçun kişi tarafından gerçekleştirilmediğinin tespiti hâlinde verilen beraat kararının idareyi de bağlayacağı açıktır. Çünkü disiplin cezasını da gerektiren eylemin kişi tarafından gerçekleştirilmediği veya disiplin cezasını da gerektiren eylemin unsurlarının gerçekleşmediği mahkemece tespit edilmiştir. Dolayısıyla buna rağmen kişi hakkında disiplin cezası uygulanması ceza mahkemesinin beraat kararının sorgulanacağı anlamına gelecek, kişinin masumiyetinin de sorgulanması demek olacaktır.

Başvurucu, zabıt kâtabi olarak görev yapmakta iken gizlilik kararı bulunan dosyanın fotokopisini çekerek avukata verdiği gerekçesi ile gizliliğin ihlali suçundan hakkında kamu davası açılmıştır. Açılan davada Nizip 1. Asliye Ceza Mahkemesi delil yetersizliği sebebiyle başvurucu hakkında beraat kararı vermiş ve karar temyiz edilmeden kesinleşmiştir.

Başvurucunun eylemi DMK'nin 125. maddesinin (E) bendinin (g) alt bendine göre, devlet memurluğundan çıkarma cezası gerektiren devlet memurluğu ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı, utanç verici hareketlerde bulunma fiili kapsamında değerlendirilerek devlet memurluğundan çıkarılma cezasına çarptırılmıştır. AYM kararında idari yargı sürecinin yer aldığı bölüme bakıldığında, idari yargı yolunun nihai olarak Danıştay 12. Dairesinin 12.2.2014 tarihli

kararı ile kesinleştiği anlaşılmaktadır. Başvurucu bunun üzerine Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Mahkeme kararında şu değerlendirmede bulunmuştur:

“Cezai sorumluluğunun bulunmadığı tespit edilmiş veya ceza sorumluluğu ortadan kalkmış olsa dahi aynı olaylar nedeniyle -daha hafif bir ispat külfeti temelinde- kişi hakkında başka tür bir sorumluluğun tesis edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır. Bu bağlamda ceza yargılamasına konu maddi olay ve olguların disiplin hukuku esasları çerçevesinde diğer kamu makamlarınca (idari/adli) ayrıca değerlendirilmesi ve bu değerlendirme sonucunda ulaşılabilecek kanaate göre işlem/karar tesis edilmesi mümkündür (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Özcan Pektaş, § 25; Kürşat Eyol, § 30, Galip Şahin, § 48)²⁵.”

“Disiplin suçuna ve ceza yargılamasına konu eylemlerin aynı olduğu hâllerde disiplin soruşturmasıyla ilgili uyumsuzluklara bakan idari mahkemelerin fiilin sübutuyla ilgili olarak ceza mahkemesinin ulaştığı kanaate saygı göstermesi ve bunu sorgulayacak ifadeler kullanmaması beklenir. Aksi takdirde kişinin ceza mahkemesinde beraat etmiş olmasının bir anlamı kalmaz. Bu bakımdan idari mahkemeler dâhil devletin diğer otoritelerinin beraat kararından şüphe duyulmasına yol açacak biçimde hareket etmekten kaçınmaları gerekir (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Barış Baş, § 62)²⁶.”

Yüksek Disiplin Kurulunun yapmış olduğu değerlendirmede yer alan ifadelerin ceza mahkemesi kararında varılan sonucun sorgulandığı, tartışmaya açıldığı, bununla beraber kararı okuyanlarda başvurunun üzerine atılı suçu işlediği izlenimi oluşturduğu belirtmiştir. AYM, “Bu durumda beraat kararı anlamsız hâle gelmiş ve başvurunun masumiyetine gölge düşürülmüş; öte yandan iki yargı kolu arasında başvurunun gizliliğin ihlali suçunu işleyip işlemediğiyle ilgili olarak çelişkili kararların ortaya çıkmasına sebep olunmuştur. Dolayısıyla masumiyet karinesinin ikinci boyutu ihlal edilmiştir (benzer

²⁵ Anayasa Mahkemesi, 02.07.2020 Tarih ve B. No. 2016/13566 Sayılı Karar, § 49.

²⁶ Anayasa Mahkemesi, 02.07.2020 Tarih ve B. No. 2016/13566 Sayılı Karar, § 55.

yönde değerlendirmeler için bkz. Barış Baş, § 65)²⁷.” saptamasında bulunmuştur.

AİHM’in Seven/Türkiye kararında, polis memuru olan başvuru hakkında tecavüz suçlaması ile yargılanmış ve yargılama sonucunda delil yetersizliğinden beraat kararı verilmiştir. Eş zamanlı yürütülen idari soruşturmada başvuru rıza dışı cinsel ilişkiye girdiği sabit görülerek başvuru kamu görevinden çıkarılmıştır. Başvuru idari işlemin iptali için idare mahkemesine iptal davası açmış ve idare mahkemesi ret kararı vermiştir. Daha sonra karar Danıştay onayından geçerek kesinleşmiştir. Başvuru bunun üzerine AİHM’e başvurmuştur. Mahkeme yapmış olduğu değerlendirmede, idari işlemin dayanağı olan Emniyet Teşkilatı Disiplin Tüzüğü’nün 8/1-6 maddesinde yer alan *tecavüz ve cinsel saldırı* düzenlemesinin aynı zamanda ceza hukuku açısından da suç olarak düzenlendiğini belirtmiştir. Ayrıca idare mahkemesinin kararında başvuru rıza dışı cinsel ilişkiye girdiği belirtildiğinden karar metni okunduğunda başvuru isnat edilen fiili yerine getirdiği manası çıktığından ihlal kararı vermiştir²⁸.

Her ne kadar Emniyet Teşkilatı Disiplin Tüzüğü’nün 8/1-6 maddesinde yer alan *tecavüz ve cinsel saldırı* eylemi disiplin cezası gerektiren fiil olarak düzenlenmiş olsa da aynı fiil ceza hukuku bakımından da suç olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla aynı fiil hem idari soruşturmanın hem de adli yargılamanın konusunu oluşturmaktadır. İdare Mahkemesi tarafından fiilin gerçekleştiğine yönelik yapılan değerlendirme, başvuru hakkında verilen beraat kararının sorgulanmasına sebebiyet vermektedir²⁹.

²⁷ Anayasa Mahkemesi, 02.07.2020 Tarih ve B. No. 2016/13566 Sayılı Karar, § 58.

²⁸ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 23.01.2018 Tarih ve B. No. 60392/08 Sayılı Karar.

²⁹ “Masumiyet karinesinin ihlal edilip edilmediği değerlendirilirken, özellikle hukuk ve idari yargılama bakımından üzerinde durulması gereken önemli hususlardan biri, yargılamayı yapan makamın ilgili kişiye suç isnat edip

Yukarıda yer verilen kararlarda da vurgulandığı üzere disiplin cezasının verilmesi gerektiğine yönelik gerekçe açıklanırken kullanılan dile son derece dikkat edilmelidir. Kişi hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı olmaksızın suçu işlediğine yönelik suç isnadı içeren ifadelerden kaçınılması gerekmektedir. Bu durum masumiyet karinesinin ihlalinin yanı sıra bilinçsiz bir şekilde olsa da ceza mahkemesinin kararına itibar edilmediği sonucunu doğuracaktır.

2. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararının Disiplin Soruşturmasına Etkisinin Masumiyet Karinesi Açısından Değerlendirmesi

Hükümün açıklanmasının geri bırakılması Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) m. 231'de düzenlenmiştir. HAGB kararı verilebilmesi için birtakım şartların varlığına bakılır. Sanığa iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası verilmiş ise HAGB kararı verilebilir. Bunun için sanık hakkında daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı mahkûmiyet kararı olmaması, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurulduğunda tekrardan suç işlemeyeceği hususunda mahkeme tarafından kanaatin oluşması, suçun işlenmesi nedeniyle meydana gelen mağdurun veya kamunun uğradığı zararın tamamen giderilmesi gerekir. Sanık HAGB kararı verilmesi durumunda 5 yıl denetime tabi tutulmaktadır. Denetim süresi boyunca sanığın tekrardan kasten bir suç işlememesi ve denetim yükümlülüklerini yerine getirmesi durumunda, açıklanması geriye bırakılan hüküm açıklanmayarak davanın düşmesine kararı verilir. Mahkemece bir hüküm kurulmaktadır fakat kurulan hüküm sonuç doğurmamaktadır (Yılmaz, 2021: 275). Dolayısıyla HAGB kararıyla, kurulan hüküm hukuken varlığa bürünmemekte ve hüküm ifade etmemektedir.

etmediği ve beraat kararını sorgulayıp sorgulamadığıdır." Anayasa Mahkemesi, 12.03.2015 Tarih ve B. No. 2012/584 Sayılı Karar, § 29.

AYM, HAGB'nin düzenlendiği CMK'nin 231. maddesinin 5-14 fıkralarını iptal etmiştir. Bu nedenle mahkemenin iptal kararının disiplin hukuku üzerindeki etkisi değerlendirilmelidir. HAGB kararıyla birlikte istinaf kanun yolu öngörülen bir kararda artık itiraz yoluna gidilebilecektir. Bilindiği üzere sanığın HAGB kararını kabul edip etmediğine yönelik iradesi hükümden önce sorulmaktadır. Mahkumiyet tehdidi altında olan sanık risk hesabına girerek kendisini güvenceye alabilmek adına henüz deliller tartışılmadan ihtimale dayalı meçhul şartlar içerisinde iradesini açıklamaktadır. Sanık mahkeme kararını tahmine zorlanmakta, savunmasız bırakılmaktadır. Böylece henüz doğmayan istinaf hakkında feragat etmesi istenmektedir. Bu sebeple etkin kanun yolu olan istinaf hakkından yararlanma imkânından mahrum kalmaktadır. Ayrıca sanık HAGB'yi kabul ederek istinaf hakkından feragat ettiğini belirtmiş olmaktadır. Henüz mahkemenin hükmünü açıklamadan sanığın istinaf hakkından feragat etmesine yönelik iradesinin geçerliliği de tartışmalıdır. Bu sebeple hükmün denetlenmesini talep etme hakkı ile mahkemeye erişim hakkının sınırlandırıldığı sonucuna varılmıştır. Sanık geçerli bir feragat iradesi göstermeden olağan kanun yolundan vazgeçmektedir³⁰.

Hâkimler de birer insan olduğuna göre elbette kararlarında yanılabilirler. Kişilerin verilen hatalı kararlara katlanmasının beklenmesi adalete olan güveni zedelemekte ve hukuk devleti düzeniyle bağdaşmamaktadır. Böyle bir haksızlığa sebebiyet vermemek veya hut minimuma indirmek adına verilen kararların denetlenmesi yoluna gidilmektedir. İstinaf denetimi de olağan kanun yollarının ilk basamağıdır. HAGB kararlarının idari yargı açısından bağlayıcı nitelikte değildir. Aynı fiile binaen disiplin hukuku içerisinde değerlendirme yapılarak kişiye disiplin cezası verilebilecektir. Fakat ceza mahkemesinin suçun maddi unsurlarının oluşmadığına veya fiilin kişi tarafın-

³⁰ Anayasa Mahkemesi, 01.06.2023 Tarih ve E.2022/120, K.2023/107 Sayılı Karar.

dan işlenmediğinin sabit olduğuna yönelik kararları idareyi de bağlayıcı niteliktedir. İstinaf denetimi sonucunda yerel mahkemenin vermiş olduğu mahkumiyet kararı değişebilmektedir. Böylece karar idareyi de bağlayıcı niteliğe bürünebilmektedir. Bu nedenle HAGB kararlarının denetlenmesi noktasında mahkemeye ulaşım engelinin kaldırılmasıyla, denetim sonucunda verilecek kararın disiplin hukuku açısından da etkisi doğabilecektir.

Özellikle ceza yargılaması ile bağlantılı olan idari uyuşmazlıklarda, ceza yargılamasında verilen HAGB kararının idari uyuşmazlık üzerine etkisinin incelenmesi gerekir. AİHM ceza davasının herhangi bir nedenle düşmesi hâlinde, idarenin ve idari yargının verilen düşme kararının ceza hukuku açısından mahkûmiyet doğurmadığı, bu nedenle kişinin aslında ceza dosyasında suçlu olduğunun tespit edildiği manasına gelecek suçlayıcı ifadeler kullanılmasını masumiyet karinesinin ihlali olarak değerlendirmektedir. İdare veya idare mahkemeleri doğrudan ceza mahkemesinin kararını baz alarak değil, yargılamanın sebebi olan olayları esas alarak disiplin hukukunun gereğine göre sonuca varmalıdır (İnceoğlu vd., 2022: 658). AİHM'e yapılan başvuruda, kamu görevinden çıkarılan başvurucunun idare mahkemesine açtığı iptal davasında ret kararının gerekçesi olarak hakkında lehe yürürlüğe giren bir kanun neticesinde yargılamanın ertelenmesine yönelik verilen karara rağmen suçlayıcı bir dil kullanılmasını karinenin ihlali olarak değerlendirmiştir. AİHM kararında:

“İdare mahkemesinin başvuranın davasını reddederken kullandığı dilin ceza davası ile idari yargılama arasında bir “bağ” kurduğu, bunun da 6/2. maddenin idari yargılamayı kapsayacak şekilde genişletilmesini haklı çıkardığı kanaatindedir.”

“Devletin hiçbir temsilcisi ya da kurumunun bir şahsı, suçu bir mahkeme tarafından tespit edilmeden suçlu ilan etmemesini gerektiren AİHS’in 6/2. maddesiyle bağdaşmadığı” sonucuna ulaşmıştır³¹.

Başvurucu hakkında vergi mükellefi bir şahsın vergi borcunun ödenmesine yardımcı olacağı, icra takibini engelleyeceği gerekçesiyle 500 TL aldığı, bu sebeple hakkında Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır. Başvurucu, 28.10.2010 tarihinde rüşvet suçuna teşebbüsten dolayı 2 yıl hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Başvurucu kararı temyiz etmiştir. Olayın idare hukukunu ilgilendiren aşamalarına değinecek olursak başvuru 05.04.2011 tarihinden devlet memurluğundan çıkarılmıştır. Kararın iptali için Ankara 10. İdare Mahkemesine dava açmıştır. İdare Mahkemesi ceza dosyası temyiz aşamasında olmasına rağmen başvuru hakkında 2 yıl hapis cezası ve HAGB’ye yer olmadığına dair karar verildiği bu nedenle disiplin soruşturmasına sebebiyet veren rüşvet almaya teşebbüs suçu işlendiği tespit edildiği anlaşıldığı gerekçesiyle memuriyetten çıkarılma cezasında, hukuka aykırılık bulunmadığını belirterek davayı reddetmiştir. Başvurucu dosyayı Danıştaya taşımıştır. Danıştay karar vermeden önce başvuru hakkındaki ceza dosyası Yargıtay tarafından 15.04.2013 tarihinde bozulmuştur. Yargıtay kararının gerekçesinde, ilk derece mahkemesi tarafından verilen kararda cezanın fazla olduğu, erteleme şartlarının varlığının değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun üzerine dosyayı tekrar inceleyen yerel mahkeme 25.09.2013 tarihinde başvurucuya 10 ay hapis cezası vermiş ve HAGB kararı vermiştir. Danıştay kararında, başvuru hakkında ceza yargılaması neticesinde verilen kararda suçun işlendiği sabit olduğundan verilen mahkûmiyet kararı Türk Ceza Kanunu’na göre HAGB kararı nedeniyle hüküm doğurmamaktadır. Fakat bu durum disiplin hukuku

³¹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 12.04.2011 Tarih ve B. No. 34388/05 Sayılı Karar, § 34.

açısından fiilin işlenmediği anlamına gelmeyeceği gerekçesiyle idari işlemin iptali isteminin reddi kararını onamıştır.

Devlet Memurları Kanunu'nun 98/1-a maddesine göre memurluğa alınma şartlarından herhangi birinin kaybedilmesi hâlinde memurluk görevine son verileceği düzenlenmiştir. Aynı Kanun'un 48/5. maddesinde de rüşvet suçu sebebiyle mahkum olmamak, devlet memurluğuna alınacak kişilerde aranan bir şart olarak belirlenmiştir. Danıştay da kararında "*ceza mahkemesince verilen mahkûmiyet kararı*" ifadesini kullanmıştır.

Başvurucu idare mahkemesinin vermiş olduğu kararın kesinleşmesi üzerine Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. AYM başvurucu hakkında ceza davasında verilen HAGB kararı için idare mahkemesinde başvurucuya yöneltilen suçlayıcı ifadeler için yaptığı değerlendirme:

"Masumiyet karinesinin ihlal edilip edilmediği incelenirken yargılamayı yapan makamın ilgili kişiye suç isnat edip etmediği, ceza yargılaması kararını sorgulayıp sorgulamadığı ve münhasıran ceza yargılamasında verilen ancak açıklanması ertelenen hükme dayanıp dayanmadığı değerlendirilmelidir"

"İdare Mahkemesi ve Danıştay 16. Dairesi'nin gerekçelerinde, Ceza Mahkemesi kararına atıfla "işlenen fiillerin sübuta erdiği", "ceza mahkemesince verilen mahkûmiyet kararı" gibi ifadelerle yer verilmiştir (bkz. §§ 16, 17). Karar gerekçelerinde; bir yandan kesin bir mahkûmiyet hükmü ile sonuçlanmayan ceza yargılamasında verilen karara dayanıldığı, bir yandan da kullanılan ifadelerde başvurunun üzerine atılı suçu işlediği izleniminin oluşmasına sebebiyet verildiği görülmüştür. Bu durumda verilen HAGB kararı anlamsız hâle gelmiş ve başvurunun masumiyetine gölge düşürülmüştür. Aynı zamanda başvuruya konu idari yargılamada yapılan değerlendirmenin 5271 sayılı Kanun'a göre HAGB ile kurulan hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmayacağına yönelik düzenlemeyle bağdaştığı da söylenemez³²." şeklindedir.

³² Anayasa Mahkemesi, 06.10.2022 Tarih ve B. No. 2018/16070 Sayılı Karar, § 46-§ 47.

Mahkemenin gerekçesinde belirttiği üzere hem idare mahkemesi hem de Danıştay başvuru hakkında kesinleşmiş mahkumiyet kararı olmamasına rağmen “suçun işlendiği sabit” gibi suçlayıcı bir üslup ta-
kınıştır. Bu ifade başvuru hakkında verilen HAGB kararını boşa çıkararak sorgulamaktadır. Sonuçta mahkeme masumiyet karinesi-
nin ihlal edildiğine karar vermiştir.

AYM bir başka kararında, HAGB'nin mahkemenin vicdani olarak mahkumiyet kararı verilmesine kanaat getirmesine rağmen, hükmü açıklamayı belirli bir süreliğine ertelenmesine, bu süre içerisinde sa-
nık hakkında hükmün hukuki sonuç doğurmaması ve belirli süre için sanığın başka suç işlememesi hâlinde hükmün ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilmesidir.

“Bu çerçevede, ceza davası dışında fakat ceza davasına konu olan eylemler sebebiyle süren idari uyumsuzluklarda, açıklanması geri bırakılan mahkûmiyet kararına dayanılması masumiyet karinesi ile çelişebilir. Buna karşılık, idari uyumsuzluğun çözümüne esas teşkil etmesi bakımından salt kişinin yargılanmış olmasından ve HAGB kararından söz edilmesi, masumiyet karinesinin ihlal edildiğinden söz edebilmek bakımından yeterli değildir. Bunun için kararın gerekçesinin bütün hâlinde dik-
kate alınması ve nihai kararın münhasıran HAGB'ye karar verilen fiillere dayanıp dayanmadığının incelenmesi gerekir. (B. No. 2012/665, 13/6/2013, §§ 28, 29).” hükmü yer almaktadır³³.

Buna göre kişi hakkında işlem tesis edilirken sırf almış olduğu HAGB kararından bahsedilmiş olması, masumiyet karinesinin ihlal edildiği anlamına gelmeyecektir.

Olayda Özel Kuvvetler Komutanlığının muvazzaf astsubay alımı için açtığı sınavda başarılı olan ve adaylık eğitimine başlayan davacı hakkında yürütülen güvenlik soruşturması sonucunda, kemik kırılmasına neden olacak şekilde kasten yaralama suçundan 7 ay 23 gün hapis cezası aldığı, cezanın HAGB'ye çevrildiği hususu tespit edilerek

³³ Anayasa Mahkemesi, 12.11.2014 Tarih ve B. No. 2013/1728 Sayılı Karar, § 40.

güvenlik soruşturması olumsuz sonuçlandırılmıştır. Adaylığın sonlandırılmasına yönelik işlemin ve yönetmelikte geçen Dış Kaynaktan Muvazzaf Astsubay Temin Yönetmeliği'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin 2. alt bendinde yer alan; "veya soruşturma altında olmamak" ibaresinin iptali için dava açılmıştır. Danıştay³⁴ incelemesinde, Dış Kaynaktan Muvazzaf Astsubay Temin Yönetmeliği'nde, "taksirli suçlar hariç olmak üzere, affa veya zamanaşımına uğramış yahut para cezasına çevrilmiş ya da ertelenmiş ve adli sicil-den çıkarılmış olsa dahi, bir cürümden hükümlü bulunmamak" muvazzaf astsubay olarak alınacaklarda aranacak şartlar arasında sayıldığı, davacı hakkında yürütülen ceza yargılamasında HAGB kararına hükmedilse de, "davacının anılan suçu işlediğinin mahkeme kararıyla sabit olduğu ve dolayısıyla Yönetmelikte aranan şartları haiz olmadığı anlaşıldığından," diyerek davayı reddetmiştir.

Kararda yer alan karşı oyun gerekçesinde, "Mahkumiyet Hükümünün Açıklanmasının Geri Bırakılması kararının düştüğü görüldüğünden, davacının adaylık işlemlerinin sonlandırılmasına ilişkin işlemin; "masumiyet karinesine", "hukuki güvenlik ilkesine" aykırı olduğu; ayrıca anılan düzenlemeyle kamu yararı ve kamu menfaati ile bireysel yarar arasında bir denge kurulmadığı anlaşıldığını" şeklinde izah edilmiştir. Anılan yönetmelikte, göreve alınacak personele ilişkin aranan nitelikler arasında kişi hakkında HAGB kararı verilmiş olması ile ilgili bir ifade mevcut değildir. Anlaşılan o ki HAGB kararı mahkumiyet kararı olarak değerlendirilmektedir. Fakat unutulmamalıdır ki HAGB kararı mahkumiyet kararı değildir. Dolayısıyla HAGB kararına dayanarak kişiyi suçlayıcı ifadelerde bulunmak masumiyet karinesinin ihlaline sebebiyet verecektir (Sancakdar vd., 2022: 245-246).

³⁴ Danıştay 8. Dairesi, 20.01.2021 Tarih ve E.2020/3599, K.2021/159 Sayılı Karar.

SONUÇ

Masumiyet karinesi, somut delillerle suçluluğu kesinleşmiş bir mahkeme hükmüyle karara bağlanana dek kişinin masum kabul edilmesidir. Masumiyet karinesi uluslararası ve ulusal mevzuatta yer bularak kişiye tanınmış olan bir güvence hakkıdır. Karine, kişilere güvence sağlamakla birlikte devlete de kişinin masumiyetini koruma yükümlülüğü getirmektedir. Masumiyet karinesi ile birlikte lekelenme hakkını, şüpheden sanık yararlanır hakkını, ispat yükünün iddia makamında olmasını değerlendirdik. Bu haklar masumiyet karinesi ile mündemiç olup karineyle birlikte doğmuş olan haklardır.

AİHM ve AYM içtihatlarına göre masumiyet karinesi iki yönlü koruma sağlamaktadır. Karine, ilk olarak kişiye suç isnadının yöneltmesi ile başlayıp yargılamanın kesinleşmesine kadar geçen süreçte kendini gösterir. Bu süreçte kişi, suçlayıcı ifadelerden korunmaktadır. Masumiyet karinesi, yargılama sürecinin ön yargılardan arındırılmasına yardımcı olmakta, ikincisi ceza yargılaması sonucunda kişiye mahkûmiyet kararı haricinde bir karar verilmesi durumunda devreye girmektedir. Kişinin suçsuzluğundan şüphe duyulmamasını, masumiyetine gölge düşürecek işlemlerden ve söylemlerden uzak tutulmasını sağlar. Verilen mahkeme kararının sorgulanmasına engel olur.

Masumiyet karinesi sadece adli makamları bağlamamaktadır. İdare, kamuoyu, toplum ve medya karineyi dikkate alarak hareket etmelidir. Medya organları kullandıkları dili seçerken hassas davranmalıdır. Basın özgürlüğü ile masumiyet karinesi arasındaki denge iyi sağlanmalıdır.

İdare hukuku; gelişen, genç ve içtihatlarla büyüyen bir hukuk alanıdır. Masumiyet karinesi her ne kadar ceza hukukunun en temel ilkelerinden birisi olsa da incelediğimiz ve alıntı yaptığımız AİHM ve AYM kararlarına bakıldığında idareyi de bağlamaktadır. Bu nedenle idare, masumiyet karinesini gözetmek zorundadır. AYM ve AİHM, idare ve disiplin hukuku alanlarında yaşanan uyuşmazlıklar için “suç

isnadı” kavramını son derece geniş yorumlamaktadır. Burada bahsedilen suç isnadı, yalnızca ceza hukuku açısından kabul edilen suç isnadı olmayıp daha hafif nitelikte olan suçlayıcı ithamları da içermektedir. Özellikle AİHM’in içtihatlarına bakıldığında, idare hukuku açısından kişiye suç isnadının yöneldiği durumlarda, masumiyet karinesine uygun hareket edilip edilmediğinin değerlendirmesi yapılmaktadır.

Ceza yargılamasıyla disiplin hukukunun ayrı ayrı yürütülmesinin önünde bir engel yoktur. Özellikle disiplin cezaları açısından değerlendirilecek olursa disiplin soruşturmalarında, kişiye suç isnadı yöneltilenmektedir. Kaldı ki bazen bu isnat, ceza hukukunun da yargılama alanına girebilmektedir. Sanığın isnat edilen suçu işlemediği veya suçun unsurlarının oluşmadığı gerekçesiyle verilen beraat kararı idareyi bağlayacağı kesindir. Delil yetersizliği sebebiyle kişiye, beraat kararı verilmiş olsa bile disiplin hukuku açısından şartların oluşması durumunda idare, kişi hakkında yaptırıma başvurabilecektir. Yine kişi hakkında verilen salt HAGB kararından söz edilmesi gerekçe gösterilerek masumiyet karinesinin ihlal edildiğinden bahsedilemez. Ancak nihayetinde HAGB kararı bir mahkûmiyet kararı değildir. Şayet HAGB kararı gerekçe gösterilerek kişiyi suçlayıcı bir ifade ile kişi hakkında işlem yapılması hâlinde, masumiyet karinesine aykırı davranılmış olacaktır. Bu nedenle kullanılan dile son derece dikkat edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Acabey, M. B. (2013). Basın Özgürlüğü ve Bu Özgürlüğün Bir Sınırı Olarak Kişilik Hakkı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 8 (Özel Sayı), 3-8.
- Akıncı, F. (2020). Lekelenmeme Hakkı. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. S. 43, 177-202.

- Akyılmaz, B., Sezginer, M. ve Kaya, C. (2020). Türk İdare Hukuku. (8. Baskı). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Alyanak, S. (2023). Avrupa Birliği Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı ve Etkili Yargısal Denetim. (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Anayurt, Ö. (2007). Adil Yargılanma İlkesi Olarak Masumiyet Karinesi, Av. Dr. Şükrü Alpaslan Armağanı. *Türk Ceza Hukuku Derneği*. 173-228.
- Aslan, Z. ve Altındağ, H. (2023). Memurların Disiplin ve Ceza Soruşturması. (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Atlıhan, Ö. (2005). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Adil Yargılanma Hakkının Temel Unsuru Olarak Masumiyet Karinesi. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 9 (1-2), 291-328.
- Boz, S. S., İnce A. K., Büyükyıldırım, G. E. ve Acar, E. (2021). Kamu Personel Hukuku. (1. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Boz, S. S., Nacak, M., Öndin, H. B., Özdemir, Y., Bölükbaşı, M. O. ve Ulusoy, S. (2020). Kamu Düzeni Unsurları. (1. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Boz, S. S. (2017). Memur Disiplin Hukukuna Hâkim Olan Temel İlkeler. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 25 (2), 15-41.
- Can, S. (2017). İdari Para Cezası. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. S. 29, 407-429.
- Centel, N. ve Zafer, H. (2010). Ceza Muhakemesi Hukuku. (7. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Çayan, G. (2021). İdari Yargıda Masumiyet Karinesi: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi İçtihatları Açısından Bir Değerlendirme. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*. S. 45, 191-226.
- Çiçek, H. (2011). *Devlet Memurları Hakkında Disiplin Soruşturması: Türkiye Uygulaması* [Doktora Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

- Değirmencioğlu, B. (2019). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Işığında 'Masumiyet Karinesi'nin Korunması. *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 307-356.
- Demirbaş, T. (2019). Ceza Hukuku Genel Hükümler. (14. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Doğan, İ. (2015). İnsan Hakları Hukuku. (2. Baskı). Ankara: Astana Yayınları.
- Duman, T. T. (Temmuz 2020). Özel Hukukta Adil Yargılanma Hakkı. *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 10 (20), 279-304.
- Erdinç, B. (2012). İdari Yaptırımların Kavramsal Çerçevesi ve Cezai Yaptırımlarla Karşılaştırılması. *Ankara Barosu Dergisi*. 239-276.
- Esendemir, F. D. (2018). Emniyet, Jandarma ve Sahil Güvenlik Teşkilatlarında Meslekten Çıkarma Disiplin Cezası. (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Feyzioğlu, M. (1999). Suçsuzluk Karinesi: Kavram Hakkında Genel Bilgiler ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 48 (1), 135-163.
- Giritli, İ. (1979). Kamu Yönetimi Teşkilatı ve Personeli. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Gözler, K. (2008). İdare Hukuku Dersleri. (7. Baskı). Bursa: Ekin Kitabevi.
- Güçlü, Y. (2020). İdari Para Cezaları ve Diğer İdari Yaptırımlar. Ankara.
- Gülsün, R. (2015). İnsan Onuru ve Lekelenmeme Hakkı. *International Journal of Legal Progress*. 1 (2), 17-42.
- Günday, M. (2011). İdare Hukuku. (10. Baskı). Ankara: İmaj Yayınevi.
- İçel, K. (1980). İdari Ceza Hukuku ve Kabahatleri Suç Olmaktan Çıkarma Eğilimi. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. S. 1-4, 117-131.

- İnceoğlu, S. (2018). Adil Yargılanma Hakkı Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-4. Ankara: MRK Baskı ve Dağıtım.
- İnceoğlu, S., Arat, N. ve Duymaz, E. (2022). İdari Yargıda Adil Yargılanma Hakkına İlişkin Emsal Kararlar. Tam Pozitif Reklamcılık ve Matbaacılık.
- İtişgen, R. (2014). Adil Yargılanmayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu (TCK m. 288). *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. S. 111, 61-76.
- Kaplan, O. (2019). İdari Yaptırımlarda Masumiyet Karinesi ve Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Kararlarındaki Yaklaşımı. *Suç ve Ceza Hukuku Dergisi*. S. 1, 71-99.
- Katoğlu, T. (2012). Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. S. 61, 672-677.
- Koca, M. ve Üzölmez, İ. (2023). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kurt, H. (2014). İdari Yaptırımlara Karşı Güvenceler. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 4 (1), 131-178.
- Kurt, S. S. (Haziran 2021). Ceza Mahkemesi Kararlarının Devlet Memurluğundan Çıkarma Cezasına Etkisi. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*. S. 17, 383-428.
- Küçük, Ç. M. (2019). *657 Sayılı Kanun Kapsamında Disiplin Cezaları ve Ceza Hukuku ile Ceza Muhakemesi Hukukunun Genel İlkelerinin Disiplin Hukukuna Uygulanabilirliği* [Doktora Tezi]. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Mahmutoğlu, F. S. (2009). Suç-Kabahat Ayrımı-İdari Ceza Hukuku'nun Yeri. *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Tarafından Düzenlenen İdari Ceza Hukuku Sempozyumu*. (27-42). Ankara.

- Oğurlu, Y. (2003). Ceza Mahkemesi Kararlarının Disiplin Cezalarına Etkisi ve Sorunu “Ne Bis İn İdem” Kuralı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 52 (2),101-124.
- Önüt, L. B. (2018). İdari Yargılama Hukukunda Adil Yargılanma İlkesi Çerçevesinde Grup Dava Uygulaması. (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Özay, İ. H. (1985). İdari Yaptırımlar. İstanbul Üniversitesi. İstanbul.
- Özgenç, İ. (2023). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. (19. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Pınar, İ. ve Çalışkan, Ö. (2020). Açıklamalı- İçtihatlı Disiplin Suç ve Cezaları- Disiplin Soruşturması. (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Sancakdar, O., Altınok Çalışkan, E., Dursun, G., Seyhan, S. ve Yağcı, P. Disiplin Hukuku. (2. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Sancakdar, O., Altınok Çalışkan, E., Dursun Özdemir, G., Seyhan, S., Yağcı P. ve Karaca E. (2022). Disiplin Hukuku. (Güncelleştirilmiş 2. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Stumer, A. (2010). The Presumption of Innocence Aidental and Human Rights Perspective. Oxford and Portland.
- Şık, H. (2012). Suçsuzluk Karinesi. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*. S. 1, 103-145.
- Tan, T. (2018). İdare Hukuku. (7. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Tan, T. (2005). İdari Yaptırımlar ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ndeki Güvenceler. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Tanör, B. (2013). İki Anayasa 1961-1982. (3. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Tercan, İ. (2023). Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Kararları Çerçevesinde Adil Yargılanma Hakkı. (1. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.

- Toroslu, N. ve Feyzioğlu, M. (2013). Ceza Muhakemesi Hukuku. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Ulusoy, A. D. (2013). İdari Yaptırımlar. (1. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Ulutürk, G. H. (Kasım-Aralık 2018). Suçsuzluk Karinesi. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 13 (171-172), 63-122.
- Us Doğan, E. ve Dericiler, Ö. Y. (Nisan 2020). Kamu Görevlisi Disiplin Hukukunda Masumiyet Karinesi ve Şüpheden Sanık Yararlanır (In Dubio Pro Reo) İlkelerinin Uygulanması. *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 5 (1), 1087-1122.
- Üzülmez, İ. (2005). Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. S. 58, 41-72.
- Vitkauskas, D. ve Dikoy, G. (2012). Right to a Fair Trial Under the European Convention on Human Rights. Integrights Yayınları.
- Yaldız, Ç. (2022). Ceza Muhakemesi İlke ve Kurallarının Memur Disiplin Hukukuna Etkisi. (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yamli, M. S. (2016). Bireysel Başvuruda İdari Yargıya İlişkin İhlal Kararları. Şen Matbaa.
- Yeniay, L. (Haziran 2020). Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Yargı Ayrılığı Sistemi Üzerine Bir İnceleme. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 26 (1), 161-189.
- Yenisey, F. ve Nuhoğlu, A. (2019). Ceza Muhakemesi Hukuku. (7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, E. (2021). Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararının Sanık Hakkında Sonuç Doğurmaması Üzerine Bir Değerlendirme. *Kırıkkale Hukuk Mecmuası*. 1 (2), 269-292.
- Yurtcan, E. (2005). Ceza Yargılaması Hukuku. (11. Baskı). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Yüce, T. T. (1984). Ceza Hukuku İlkelerinin Disiplin Hukukunda Geçerliliği Sorunu ve Danıştay Kararlarının Bu Açından Tahlili. *Danıştay Dergisi*. Y. 24, S. 88.

- Yüzer, D. (2013). Basın Yoluyla Adli Haberlerin Verilişi ve Suçsuzluk Karinesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 15 (Özel Sayı), 1660-1664.
- Zor, B. V. (2021). Disiplin Hukukunda Uygulanan İdari Usul İlkeleri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 331-377.

MAHKEME KARARLARI

- Anayasa Mahkemesi, 07.11.2013 Tarih ve B. No. 2012/998 Sayılı Karar, § 64, kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (Erişim Tarihi: 30.06.2023).
- Anayasa Mahkemesi, 08.05.2014 Tarih ve B. No. 2012/575 Sayılı Karar, §§ 81,82, kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (Erişim Tarihi: 25.05.2023).
- Anayasa Mahkemesi, 11.09.2014 Tarih ve E.2014/52, K.2014/139 Sayılı Kararı, normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (Erişim Tarihi: 22.04.2023).
- Anayasa Mahkemesi, 12.11.2014 Tarih ve B. No. 2013/1728 Sayılı Karar, kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (Erişim Tarihi: 10.07.2023).
- Anayasa Mahkemesi, 05.03.2015 Tarih ve E. 2014/161, K.2015/26 Sayılı Karar, normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (Erişim Tarihi: 22.04.2023).
- Anayasa Mahkemesi, 09.09.2015 Tarih ve B. No. 2013/2696 Sayılı Karar, kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (Erişim Tarihi: 04.07.2023).
- Anayasa Mahkemesi, 17.05.2018 Tarih ve B. No. 2015/19616 Sayılı Karar, kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (Erişim Tarihi: 02.05.2023).
- Anayasa Mahkemesi, 24.05.2018 Tarih ve B. No. 2015/11678 Sayılı Karar, §§ 31-32, kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (Erişim Tarihi: 29.04.2023).
- Anayasa Mahkemesi, 02.07.2020 Tarih ve B. No. 2016/14253 Sayılı Karar, § 55, kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (Erişim Tarihi: 02.07.2023).

Anayasa Mahkemesi, 02.07.2020 Tarih ve B. No. 2016/13566 Sayılı Karar, § 49, kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (Erişim Tarihi: 20.07.2023).

Anayasa Mahkemesi, 26.07.2022 Tarih ve B. No. 2020/8344 Sayılı Karar, § 35, kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (Erişim Tarihi: 22.04.2023).

Anayasa Mahkemesi, 15.09.2020 Tarih ve B. No. 2017/14699 Sayılı Karar, §§ 42,44, kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (Erişim Tarihi: 15.06.2023).

Anayasa Mahkemesi, 06.10.2022 Tarih ve B. No. 2018/16070 Sayılı Karar § 46, kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (Erişim Tarihi: 04.08.2023).

Anayasa Mahkemesi, 01.06.2023 Tarih ve E.2022/120, K.2023/107 Sayılı Karar, normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr, (Erişim Tarihi: 04.08.2023).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 06.10.1982 Tarih ve B. No. 9295/81 Sayılı X/Avusturya (kk) Kararı, hudoc.echr.coe.int, (Erişim Tarihi: 26.06.2023).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 07.10.1987 Tarih ve B. No. 11882/85 Sayılı C/Birleşik Krallık (kk) Kararı, hudoc.echr.coe.int, (Erişim Tarihi: 26.06.2023).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 11.2.2003 Tarih ve B. No. 34964/97 Sayılı Ringvold/Norveç Kararı, hudoc.echr.coe.int, (Erişim Tarihi: 26.06.2023).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 12.4.2011 Tarih ve B. No. 34388/05 Sayılı Çelik (Bozkurt) v. Turkey Kararı, § 34, hudoc.echr.coe.int, (Erişim Tarihi: 01.08.2023).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 23.01.2018 Tarih ve B. No. 60392/08 Sayılı Seven/Türkiye Başvurusu, hudoc.echr.coe.int, (Erişim Tarihi: 26.07.2023).

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 02.10.2019 Tarih ve E.2017/5, K.2019/4013 Sayılı Karar, www.lexpera.com.tr, (Erişim Tarihi: 04.05.2023).

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 04.07.2022 Tarih ve E.2022/29, K. 2022/2432 Sayılı Karar, karararama.danistay.gov.tr, (Erişim Tarihi: 22.04.2023).

Danıştay 5. Dairesi, 27.03.2018 Tarih ve E.2016/16014, K.2018/12646, karararama.danistay.gov.tr, (Erişim Tarihi: 06.06.2023).

Danıştay 5. Dairesi, 27.03.2019 Tarih ve E.2017/10102, K.2019/2250 Sayılı Karar, www.lexpera.com.tr, (Erişim Tarihi: 12.05.2023).

Danıştay 8. Dairesi, 20.01.2021 Tarih ve E.2020/3599, K.2021/159 Sayılı Karar, karararama.danistay.gov.tr, (Erişim Tarihi: 10.08.2023).

Danıştay 13. Dairesi, 18.01.2018 Tarih ve E.2015/1604, K.2018/238 Sayılı Karar, karararama.danistay.gov.tr, (Erişim Tarihi: 25.03.2023).

Danıştay 13. Dairesi, 20.03.2018 Tarih ve E.2015/1730, K.2018/1065 Sayılı Karar, karararama.danistay.gov.tr, (Erişim Tarihi: 25.03.2023).

Danıştay 15. Dairesi, 09.02.2016 Tarih ve E.2013/10919, K.2016/733 Sayılı Karar, www.lexpera.com.tr, (Erişim Tarihi: 04.05.2023).

Danıştay 15. Dairesi, 19.09.2022 Tarih ve E.2022/2087, K. 2022/3198 Sayılı Karar, www.lexpera.com.tr, (Erişim Tarihi: 22.04.2023).

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 17.03.2015 Tarih ve E.2015/66, K.2015/52 Sayılı Karar, karararama.yargitay.gov.tr, (Erişim Tarihi: 10.04.2023).